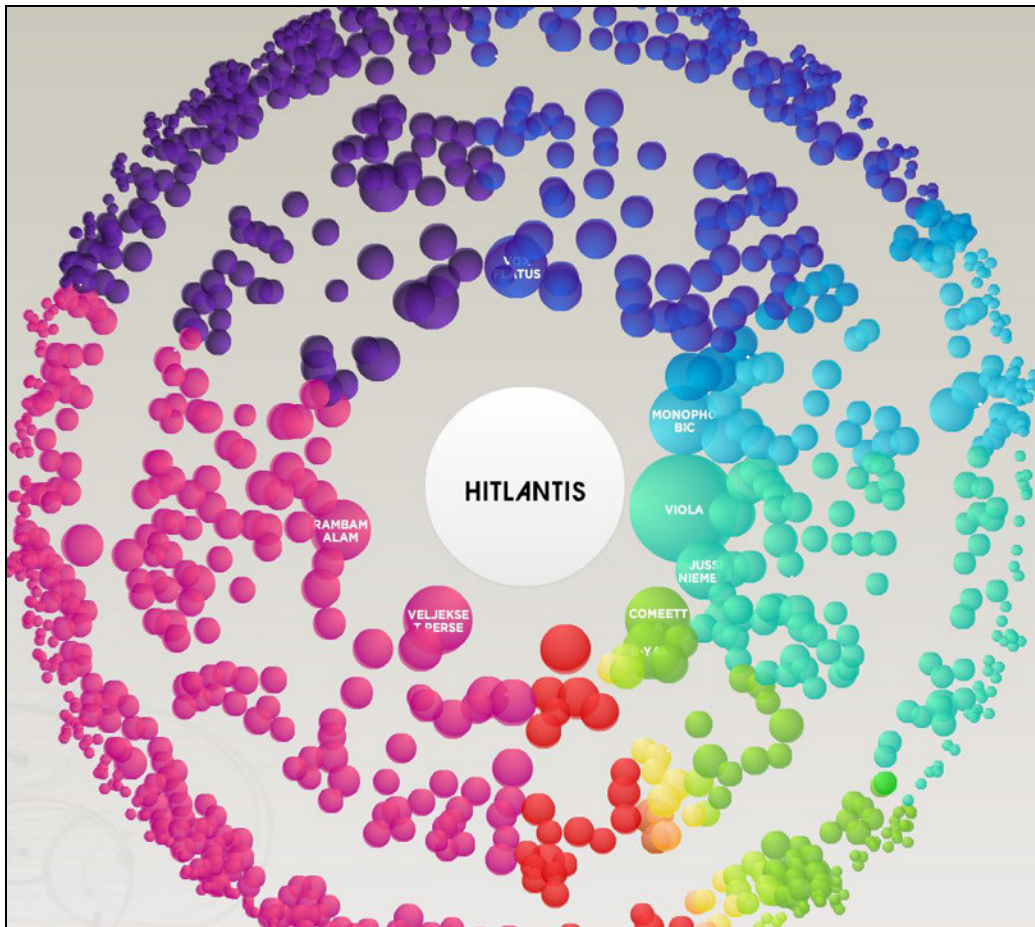

Intervalli

2 ■ 2010

- **KOKOELMATYÖN SEMINAARI TAMPEREELLA**
 - **TURUN MUSIIKKIOSASTO 40 VUOTTA**
- **MUSIIKIN VALTAKUNNALLINEN VARASTOINTI**
- **TARVITAANKO KIRJASTOJA VERKKOJEN MAAILMASSA?**

Intervalli

Musiikkikirjastoalan aikakausjulkaisu

ISSN 1796-7392

23. vuosikerta

Julkaisija Suomen musiikkikirjastoyhdistys ry

PL 148, 01301 Vantaa

www.kaapeli.fi/~musakir

musakir@kaapeli.fi

...

Päätoimittaja

Heikki Poroila

Tikkurilan kirjasto, Lummetie 4, 01300 Vantaa

Puhelin 09-8932 2201, heikki.poroila@gmail.com

...

Intervalli-lehti julkaistaan vuonna 2010 neljänä PDF-muotoisena verkkolehtenä. Lehti on maksutta kiinnostuneiden luettavissa ja ladattavissa julkaisijan verkkosivuilta.

Lehdestä saa valmistaa paperikopioita yksityiseen käyttöön sekä kirjastoissa tavanomaiseen lukusali- ja lainauskäyttöön. Lehden kopioiden myyminen on kiellettyä.

Lehdessä julkaistava aineisto on pääosin tekijänoikeuden suojaamaa.

...

Intervalli 2/2010

3 ▪ Heikki Poroila: Musiikkikirjasto – korvaamaton idea

Kokoelmatyön seminaari Tampereella

5 ▪ Kyösti Mäkelä: Musiikkikirjastot 2000-luvulla – kokoelmatyö muutoksessa

9 ▪ Ilja Vesterinen: Äänitekokoelmien kehittäminen Spotify-aikakaudella

12 ▪ Petri Kotro: Hitlantis – ensiapua uusille artisteille

15 ▪ Kokoelmatyön viisauksia ryhmittäin

17 ▪ Heikki Poroila: Juhlat Ruusuritarin kotona – Turun musiikkiosasto 40 vuotta

22 ▪ Jaska Järvilehto: Musiikki yhteiseen varastoon – mutta minne?

25 ▪ Pirjo Hakuni: Musiikkiosaston poistoperiaatteita Tampereella

29 ▪ Heikki Poroila: Tarvitaanko kirjastoja verkkojen maailmassa?

35 ▪ Abstract in English

...

Tämän Intervallin kaikki valokuvat © Heikki Poroila

Musiikkikirjasto – korvaamaton idea

Huolta kirjastojen ja erityisesti musiikkikirjastojen tulevaisuudesta on viime vuosina esiintynyt julkisessakin keskustelussa, yleensä samassa lauseessa Spotifyn kaltaisten verkkopalveluiden esittelyn kanssa. Huolen voi sinänsä ymmärtää. Ajatus verkossa olevasta jättimäisestä musiikin valikoimasta heittää kiistämättä jonkinlaisen varjon perinteisen kirjaston ylle. Voiko tuon kanssa kilpailla? Kannattaako edes yrittää, tarjoavat parhaimmillaan jopa maksutonta palvelua eli kilpailevat suoraan meidän aseillamme!

Huoli on suurelta osalta turhaa. Verkon tarjoamat mahdollisuudet myös musiikkikirjastolle ovat lähinnä mielikuvituksesta kiinni. Huoleen on syytä vain sillä, jolla ei ole lainkaan mielikuvitusta. Ja sillä, joka ei ole pysähtynyt miettimään tarkemmin ihmisen ja musiikin suhdetta. Tai sillä, joka ei ole oivaltanut kirjastotoiminnan syvintä olemusta.

Erytyisesti tässä historian Spotify-vaiheessa on erittäin ilahduttavaa voida muistuttaa siitä, että musiikkikirjasto ei ole niinkään paikka vaan idea, suoraan sanoen nerokas idea, kuten julkinen kirjasto yleensäkin. Se on idea siitä, että kenellä tahansa on mahdollisuus tutustua mihin tahansa musiikkiin. Se on myös sivistisyhteiskunnan tuottama ja ylläpitämä idea siitä, että ihmisen luovuuden tulokset kuuluvat meille kaikille nyt ja ikuisesti. Luovuuden hedelmien tulee aina saada elää pidempään kuin luojansa.

Musiikkikirjasto voi paikkana muuttua – ja aivan varmasti muuttuukin – mutta ei se ideana katoa ja kuole, ellei ihmisten rakkaus ja kiintymys musiikkiin kuole. Tätä on jokseenkin turha pelätä, sillä ihminen ei voi elää ilman musiikkia. Joku yksilö ehkä voi – tai luulee voitavansa – mutta ihmisten yhteisö ei voi.

Aivoja ja musiikkia tutkineen Daniel Levitinin mukaan musiikilla on ollut ihmisen kehityksessä hyvin keskeinen, mutta samalla monimutkainen rooli. Levitin on sitä mieltä, että musiikki on edeltänyt puhekieltä, ollut tavallaan sen mahdollistanut ihmisen ominaisuus. Kielellä ja musiikilla on kuitenkin eri tehtävät. ”Erytysten ajatusten herättäjänä musiikki ei ole yhtä hyvä kuin kieli. Mutta musiikki on kieltä parempi väline herättämään tunteita ja tuntemuksia.”

Levitinin väittämää voi testata kuvittelemalla sellaisen yhteisöllisen tilaisuuden, johon ei kuulu missään vaiheessa musiikkia. Ihmisillä on vaivautunut olo, jota peitetään väkinäisellä keskustelun tyyppisellä jutustelulla. Kaikki muuttuu, kun taustalle tai suoraan ohjelmaan sijoitetaan vähän musiikkia. Oli kysymys häistä tai hautajaisista, ihmisten syviä tuntemuksia kanavoidaan ja heijastetaan musiikin avulla.

Meille musiikkikirjastoihmisille musiikin syvälinen yhteys ihmisten tunne-elämään ja yleiseen hyvinvointiin on jokapäiväinen havainto. Tästä yhteydestä syntyvät musiikkikirjastotyön suurimmat haasteet ja tyytyväisyyden hetket. Kun kirjaston apuun turvautunut ihminen löytää

uudelleen 40 vuotta kaipaamansa laulun, kyynelkanavat ovat herkässä tiskin molemmilla puollilla. Eikä tämä ole mikään keksitty esimerkki.

Koska musiikkikirjasto ei siis ole ensi sijassa paikka tai rakennus, sen sijaintipaikalla tai palvelun tarjoajalla ei ole loppujen lopuksi suurta väliä. Jo muutaman vuoden ajan ovat monet suomalaiset musiikkikirjastot ja oppilaitokset ulkoistaneet osan palveluistaan. Naxos Music Library on osa suomalaista musiikkikirjastoa, vaikka sen päämaja sijaitsee Hong Kongissa. Tähän suuntaan maailma näyttää olevan matkalla, miksi eivät siis myös musiikkikirjastot?

Asiakkaan näkökulmasta hyvää kirjastopalvelua määrittävät melko samat elementit vuodesta toiseen: haluttua palvelua nopeasti, vaivattomasti ja mieluiten maksuttomasti. Kirjastoihin kohdistuva haaste on luonteeltaan pysyvä, eikä asiakkaalta voi odottaa vastikkeetonta läheissuhdetta. Myös musiikkikirjaston tarjoaman palvelun on kyettävä uusiutumaan vanhasta tinkimättä. Se on suhteellisen hyvä resepti myös verkkomaailman ilmiöiden aikana.

Musiikki on perinteisessä kirjastossa herkästi jonkinlainen sivutuote. Yllättävänkin yleinen näkemys niin päättäjillä, kirjapuolen kollegoilla kuin asiakkailla tuntuu kiteytyvän lausahdukseen ”mutta kyllä kirja on kuitenkin se tärkein asia kirjastossa”. Mutta eihän mitään tärkeintä tarvitse edes valita! Kirjaston kestävän perusidean voi soveltaa melkein mihin tahansa ihmisen luovuuden tuloksiin. Yleisille arvostusjärjestyksille ei ole aitoa tarvetta.

Pelkkää auvoako se musiikkikirjaston tulevaisuus siis onkin? Tuskin sentään. Mutta tämä pieni ammattikunta on oppinut ajattelemaan, että muuttuvat olosuhteet ovat yksi haaste muiden joukossa. Sillä karavaanit kulkevat – ja musiikki soi, kaikissa olosuhteissa.

Heikki Poroila

* * *

P.S. Näin puhuin Turussa musiikkiosaston 40-vuotisjuhlilla yleisölle, joka koostui sekä kollegoista että musiikkikirjaston asiakkaista. Tietoisuuden tasolla yritin puhua erityisesti jälkimmäisille, mutta ehkä viestini silti suuntautui lähinnä ammattilaisille. Eräs heistä nimittäin kysäisi minulta jälkikäteen, olenko ihan oikeasti näin toiveikas, optimistinen. Heti tuoreeltaan vastasin kyllä olevani, vaikka aina silloin tällöin pohdin ääneen hyvinkin ikäviä mahdollisuuksia.

Olen pohtinut kollegan kysymystä myös Turun hetkittäin euforisten tunnelmien jälkeenkin. On totta, ettei kaikille näköpiirissä leijuville uhkille ole selkeitä ratkaisumalleja. Ei siis ainakaan vielä. Tämä on ainakin itselleni olennaista. Mahdollisuuksia on, kunnes ne on kulutettu loppuun. Musiikkikirjastot eivät ole mahdollisuuksiaan vielä kuluttaneet, uskoakseni olemme vielä kaukana sellaisesta tilanteesta.

Siksikin aion pysyä realistisen toiveikkaana.

▪ Tampereen kaupunginkirjasto Metso oli taas kerran valtakunnallisen tapaamisen areenana, kun suomalainen musiikkikirjastoväki kerääntyi pohtimaan kokoelmatyötään huhtikuun alussa 2010. Seuraavaan yhteenvetoon on koottu kolmen pyydetyn alustajan alustukset sekä poimintoja iltapäivän työryhmien työskentelystä. Tapaamisessa myös esillä ollut valtakunnallisten musiikkisivujen hankkeen esittely tulee jossain muodossa ja vaiheessa Kirjastot.fi:n musiikkikirjastosivuille. Kaikki valokuvat Heikki Poroila. ▪

Musiikkikirjastot 2000-luvulla – kokoelmatyö muutoksessa

Kyösti Mäkelä

”Sivistys ja kasvatustyö ovat yleisissä kirjastoissa jääneet taka-alalle, kun etualalle on tullut viihdyttävä rooli. Myös musiikkikirjastoissa tuntuu viihdytys olevan useinkin se perimmäinen tehtävä.”

Käännös jokaisena vuosikymmenenä

Seppo Nummen 1950-luvun lausahdus ”90% klassista, 10% muuta” oli pitkälle 1960-luvun lopulle ohjenuorana ja kokoelmien muodostuminen tapahtui tältä pohjalta. 1970-luvulla musiikin harrastus ja kuuntelupainotteisuus tulivat keskeiseksi ideaksi. Kokoelmien monipuolistuminen oli paljolti seurausta 1960- ja 1970-lukujen ideologisista virtauksista, joiden seurauksena prosenttiluvut muuttuivat tyyliin ”40% klassista, 60% muuta”. 1970-luvun tyypillinen ilmiö oli musiikin näkeminen kirjastossa lähinnä nuorison houkutuskeinona. ”Kadotetun nuorison” saaminen takaisin kirjastoon koettiin niin tärkeäksi, että musiikki pääsi osin sen siivellä aiempaa arvostetumpaan asemaan. Musiikkikirjastoista tulikin usei-

den uusien kirjastojen nuorisososastoja, mikä ei ollut suinkaan pelkästään myönteinen asia. Monessa kirjastossa annettiin periksi ja jätettiin kokoelmatyö pääosin nuorison makumieltyymysten varaan.

1980-luvulla tapahtui selkeä käänne, kun musiikki tunnustettiin kirjastojen perusaineistoksi. Samaan aikaan kun CD-levy tuli markkinoille, äänitallennus tuli keskeiseksi toimintamuodoksi musiikkikirjastoissa entisen kuuntelun sijasta. Kokoelmatyössä tämä näkyi siten, että luovuttiin suositusprosentteista ja otettiin tavoitteeksi monipuolisen, laaja-alaisen kokoelman luominen (”kaikkea musiikkia kaikille tarvisijoille”). Kohdeyleisönä ruvettiin pitämään koko väestöä, vaikka käytännössä usein nuoret miehet valtasivat keskeisen sijan.

1990-luvun tärkein muutos oli atk-järjestelmien ja niiden myötä kunnollisen tiedonhaun saapuminen myös kirjastoihin. Musiikin onnistunut tiedonhakuhan oli siihen asti ollut usein kiinni yksilöiden kokemuksen, asiantuntemuksen ja hyvän muistin varassa. Kun 1990-luvun loppuun mennessä entiset lainausrekisterit oli korvattu oikeilla bibliografisilla tietokannoilla, tietopalvelun taso parani merkittävästi.

Valintapolitiikassa tapahtui 1990-luvulla selkeä käänne. Monipuolisuus korvautui pitkälle asiakaslähtöisellä kysyntää painottavalla linjalla. Pyrittiin vastaamaan asiakaskunnan lainauskäytäntöihin melko suoraan: mitä lainataan ja kysytään, sitä myös hankitaan. Vuosikymmenen lopulla tehdyn kyselyn perusteella jopa 80% hankinnoista oli pop- ja iskelmämusiikkia. Taidemusiikin osuus oli pudonnut kymmenen prosenttiin. Vuosikymmenen mittaan ääniteko-koelmat kaksinkertaistuivat, samoin lainausluvut.

2000-luvun koittaessa tapahtui käänne, joka havaittiin ensin pääkaupunkiseudulla. Erityisesti CD-levyjen lainausluvut alkoivat pitkän pysyvän kasvujakson jälkeen vähentyä. Samaan havahduttiin monella muullakin paikkakunnalla. Pahimmillaan koettiin vuotuisen lainausmäärän pienenemistä jopa 25-30 prosentilla. Internetin käyttö musiikin jakelukanavana vähensi selvästi tiettyjen musiikinalojen kysyntää kirjastossa.

Viimeinen käänne 2010-luvun alkaessa on ollut tämäns. Spotify-ilmio, joka näyttäisi vievät tuhkatkin pesästä. Esimerkiksi Jyväskylän kaupunginkirjaston lainausluvut pysyivät aika tasaisina vuoden 2008 loppuun asti. Vuoden 2009 aikana tapahtui selvä notkahdus, kun kuukausilainat alkoivat yhtäkkiä näyttää 10-15% laskua edellisvuoteen verrattuna. Sama trendi on jatkunut tämän vuoden alussa. On vaikea välttää huomiota, että ilmio käy ajallisesti yhteen Spotifyn suosion nousuun. Yhteys vaikuttaa selvältä. Äänitelainauksen osuus kaikista lainoista vähenee, koska muun aineiston kohdalla ei tätä Spotify-ilmiota ole havaittavissa.

Tilastojen kertomaa

Muutosta voidaan havainnollistaa muutamilla yleisillä tilastoluvuilla, jotka kuvaavat vuosien 2001-2009 toimintaa. Huomiot koskevat lähinnä vain varsinaisia musiikkiaineistoja eli nuotteja ja äänitteitä.

Lainaustoiminnan muutokset ovat olleet selviä. Äänitelainaus on pudonnut 13% (8,9 miljoonasta 7,8 miljoonaan), mutta nuottien lainaus kasvanut 11% (1,2 miljoonaa – 1,4 miljoonaa). Kuvatallenteiden puolella VHS-kasettien lainaus romahti 85% ja vastaavasti DVD-levyjen nousi.

Kokoelmien kasvu on jatkunut lainausluvuista riippumatta. Musiikkiäänitteissä kasvu oli 30% (1,7 – 2,2 miljoonaa), nuoteissakin 14% (0,8 – 0,9 miljoonaa, luvussa lienee melko paljon moniviestinpakettien nuoteiksi muuttamista). Uutuushankinnan puolella on nuoteissa peräti 24% kasvu (23500 – 29100 kpl), äänitteissä vain 9% (131000 – 143000).

Käyttöasteissa näkyy selvää putoamista, vaikka tietävästi 2000-luvulla kokoelmia saneerattiin ankaremmin kuin koskaan. Nuoteissa kiertoluku putosi 2,5% (1,63 – 1,59), äänitteissä peräti 33% (5,27 – 3,53). Näyttääkin siltä, että panostus musiikkiääniteisiin ei tuota enää positiivista kehitystä, mutta voi loiventaa käytön ja käyttöasteen laskua. Panostus nuottikokoelmaan tuottaa tasaista kasvua tai sitten aineistotyyppiin on panostettu suunnilleen kysyntää vastaavasti.

Musiikkikirjaston vahvuudet, heikkoudet, uhkat ja tulevaisuus

Suomalaisella musiikkikirjastolla on monia vahvuuksia. Ensinnäkin meillä on nykyään varsin laajat ja monipuoliset kokoelmat, varsinkin kun tilannetta tarkastellaan valtakunnallisesti tai alueellisesti, jolloin yksittäisen kirjaston kokoelman piirteet täydentävät toisiaan. Lasken vahvuudeksi myös kokoelmien kirjastonomaisen, ei-satunnaisen järjestyksen, joka tekee mahdolliseksi systemaattisen ja loogisen aineiston selailun kirjaston tiloissa.

Tietokantamme ja tiedonhakujärjestelmämme tarjoavat varsin monipuolisen ja tehokkaan keinon päästä tutkimaan kokoelmien sisältöjä paitsi kirjastossa, verkkoluetteloiden ansiosta myös kotona kirjaston aukioloajoista riippumatta. Moniin tietokantoihin ulottuvat yhteishaut ovat nekin ongelmistaan huolimatta vahvistamassa kokonaispalvelua.

Musiikkikirjastomme pystyvät tarjoamaan tietopalvelua, joka nojaa bibliografisiin tietokantoihin (omiin ja ulkopuolisten tuottamiin), kirjaston kokoelmaan hankittuihin hakuteoksiin sekä henkilökunnan omakohlaiseen asiantuntemukseen. Paikallisista eroista riippumatta palvelua voidaan pitää kohtalaisen korkeatasoisena.

Meillä on edelleen myös varsin kattava ja useimpia kansalaisia lähellä oleva palveluverkosto, jota täydentää myös musiikkiaineistoissa mahdollisuus tilata aineistoja muista kirjastoista. Eikä vahvuuksista puhuttaessa tule unohtaa yleisten kirjastojemme palveluiden maksuttomuutta. Se on näinä kaiken kaupallistumisen aikoina merkittävä yhteiskunnallinen ominaisuus.

Musiikkikirjastoilla on kuitenkin myös heikkouksia, jotka on syytä tuntea ja muistaa siinä missä vahvuudetkin. Palvelumme on ensinnäkin aina suhteellisen hidasta. Emme kykene vastaamaan päivän kysyntään tai kysyntäpiikkeihin ripeästi. Ripeyteen ei ole resursseja, mutta kysymys on myös palvelun perusrakenteesta.

Tietojärjestelmien käyttöliittymät ja tietojärjestelmien musiikkiaineistoihin huonosti soveltuva kehitys on myös laskettava heikkoudeksi. Kirjastojen käyttöliittymät ovat teknisesti ja graafisesti vanhanaikaisia, eivätkä ne aina sovellu parhaalla mahdollisella tavalla juuri musiikkiaineistojen sisällön esittelemiseen. Valtakunnallisissa ratkaisuisissa ei myöskään välttämättä oteta huomioon musiikkikirjastojen erityistarpeita.

Palveluidemme kysyntää heikentävät myös musiikin harrastamisessa näkyvissä olevat kehityspiirteet. Kirjaston tarjoaman aineiston tarve on vähentynyt, koska musiikkia tehdään aiempaa enemmän kotona tietokoneen ja ohjelmistojen avustuksella. On myös havaittu, että musiikkioppilaitoksiin tulee vähemmän lapsia, erityisesti poikia. Näillä ilmiöillä on vaikutusta erityisesti nuottikokoelmien käytölle.

Kansalaisten ajankäytössä tapahtuvat muutokset näkyvät myös musiikkikirjastossa. Tällä hetkellä muutos näkyy laskevana käyttöluvuna varsinkin äänitteiden käytön kohdalla. Erityisesti nuoren miesten väheneminen musiikkikirjastoissa liittyy tähän suoraan. Lainausluvut ovat laskeneet samaan aikaan kuin äänitteiden myyntikin on pudonnut, joten ilmiöllä lienee yhteisiä selittäjiä. Musiikkikirjaston käytössä olevat resurssit eivät salli pontevia toimia kokoelman houkuttelevuuden lisäämiseksi.

Jonkinlaisena uhkana ainakin perinteiselle musiikkikirjastolle voidaan pitää myös yleistä trendiä muuttaa yleinen kirjasto tietopalvelua tarjoavasta paikasta virkistyspalveluksi. Vaikka musiikin rooli ihmistä virkistävänä elementtinä on voimakas, ”pitkään hantään” perinteisesti panostanut kirjasto ei ole tässä suhteessa ehkä enää välttämätön toimija.

Keskitytään vahvuuksien kehittämiseen

Oma johtopäätökseni edellä sanotusta on, että meidän on syytä keskittyä vahvuuksiemme kehittämiseen ja turvaamiseen. Kokoelmapolitiikassa se tarkoittaa eräänlaista paluuta 1980-luvulle eli toiminnan perustamista laaja-alaisuudelle, monipuolisuudelle ja kattavuudelle. Meidän on kyettävä tarjoamaan samaan aikaan sekä yllätyksiä että johdonmukaisuutta. Ennen muuta meidän on kyettävä tarjoamaan lisäarvoa kaupalliseen tarjontaan verrattuna.

Kokoelman on kyettävä tarjoamaan aineistoja myös musiikin ammattilaisille ja aktiivisille harrastajille. He eivät muodosta asiakaskunnan enemmistöä, mutta heidän käyttäytymisensä heijastuu ulkomaailmaan (hyvä kello kauas kuuluu). Mahdollisuus ensyklopedistiselle kokoelmatyölle on myös taattava, sillä emme selvästikään kykene kilpailemaan uutuustarjonnassa kaupallisen toimijan rinnalla.

Myös kokoelmien kuntoa on syytä kohentaa. Viime vuosien trendinä on ollut, että raivataan tilaa, vähennetään hyllyjä, tyhjennetään niitä, pannaan sinne vain uutta tavaraa näkyviin, ei mitään vanhaa romua. Tällä on ollut tarkoitus uudistaa kirjastoa niin, että sen vetovoima on aivan toista kuin aikaisemmin. Olen itse sitä mieltä, että samaan voitaisiin päästä kohentamalla aineiston kuntoa. Sen sijaan että vähennetään hyllyjä, ostetaankin 10000 uutta levykoteloa ja vaihdetaan ne kuluneitten tilalle – ja samalla hiotaan huonosti soivat levyt taas kuntoon. Samalla lailla voidaan käydä läpi nuottihyllyt; kunnostetaan huonokuntoisia ja poistetaan huonoimmasta päästä.

Muutakin voidaan tehdä. Olemme esimerkiksi Jyväskylässä kokeilleet myös nuottien löydettävyyden parantamista; esimerkiksi soitonoppaat hukkuvat usein paikkoihin, joista asiakkaat eivät niitä osaa etsiä. Olemme siksi kiinnittäneet sinisen tarran jokaiseen moniviestin- ja nuottijulkaisuun, joka sisältää CD-levyn. Eri soittimia kuvaamaan on tehty omia tarroja, joista nopeasti näkee, mille soittimelle populaari- tai etnomusiikkinuotti on tarkoitettu ilman monimutkaisia tiedonhakuja. Tällaisilla pikkujipoilla voidaan kohentaa kokoelman käytettävyyttä selvästi.

Myös tietojärjestelmien ja dokumentoinnin parantaminen on tärkeää. Tarvitsemme parempaa luettelointia, parempaa sisällönkuvailua, pidemmälle menevää analyysiä. Kirjastojärjestelmien ominaisuuksien kehittäminen tarkoittaa ennen muuta tiedonhakuprosessien ohjaavuuden ja hakujen tarkentamisen parantamista. Jos ei toimivaa ohjausta ole, ”väärillä” hakusanoilla etsivä saa järjestelmältä vain ilmoituksen, ettei etsittävää löydy, ei mitään vihjetä siitä, miksi ei löydy. Kommunikaatiota käyttäjän ja järjestelmän välille täytyy kehittää. Valitettavasti kehitys näyttää menevän kohti äärimmilleen yksinkertaistettuja hakukäyttöjä, joihin vaan kirjoitetaan hakusanoja ja toivotaan parasta. Hakutulokset ovat samanmuotoisia, siellä tulee hakutuloksia peräkkäin ilman vihjetäkään niiden osuvuudesta. Axiellin Arenan luokkahaku on tästä valitettavan osuva esimerkki, sen jäsentämätön sanahaku tuottaa runsaasti vääriä osumia.

Yksinkertaistaminen hakujärjestelmien kehittämisen perussuuntana on johtamassa aiempaa typerämpiin järjestelmiin. Sen lisäksi että esimerkiksi Axiell on ehkä poistamassa kokonaan auktoriteettivalvontaa, esiintyy vielä intoa päästää asiakkaatkin luettelointitietoihin käsiksi. Lopputuloksena on, että kirjaston tietokannan käyttö ei poikkea mitenkään googlaamisesta. Silloin saamme sanoa hyvästit niille eduille, joita perinteinen dokumentointi on tarjonnut.

Käyttöliittymien kehittämisessä olisi tärkeintä tarjota vaihtoehtoja. Täytyy olla mahdollisuus hyvin täsmällisiin ja tarkoin rajattuihin hakuihin, mutta myös se laushakuihin, joiden avulla vähemmän päämäärätietoinen asiakas voi tutkia kokoelman sisältöä mielensä mukaan. Molemmat vaihtoehdot täytyy tarjota. Verkon hakukoneiden kanssa kilpailtaessa täytyy pystyä tarjoamaan luotettavia hakuvälineitä ja loogista informaatiota. Jos kirjastojärjestelmä ei tarjoa täsmällisen tiedonhaun mahdollisuutta, se jää ilman muuta pelkäksi paikannusvälineeksi. Jossain tutkimuksessa päädyttiin siihen, että korkeintaan 5% asiakkaista käyttää henkilökunnalta kysymisen mahdollisuutta,

joten järjestelmän täytyy pystyä ohjaamaan asiakasta mahdollisimman hyvin.

Tieto- ja asiakaspalvelun kehittäminen on erittäin keskeinen haaste. Henkilökohtaista palvelua tarvitaan sekä verkossa että palvelupisteessä. Henkilöstön osaamisen parantamisessa on aina tehtävää, myös omassa harrastuneisuudessa. Omana haasteena on lisätä musiikin alan osaamisen määrää ja laatua kirjastoammattilaisten keskuudessa. Meille on lähivuosina tulossa aiempaa enemmän musiikin ammattilaisia, koska sen puolen koulutuksen selvän ylitarjonnan takia osa valmistuvista joutunee hakeutumaan muulle kuin varsinaiseen musiikkialalle. Musiikkikirjasto voi olla houkutteleva vaihtoehto monelle muusikkokoulutuksen saaneelle. Itse tunnen Jyväskylästä useita musiikkialan tutkinnon suorittaneita, jotka ovat tulleet tai tulossa meidän alallemme. Tämä kehitys parantaa sitä ammattilaisuutta, joka meiltä on tähän asti suurelta osin puuttunut.

Laulumusiikin harrastaminen on lisääntynyt, mutta soolosoittimien – pois lukien sähkökitara, rummut, bassokitara ja sähköiset kosketinsoittimet – harrastus näyttää vähentyneen. Lainauslukujen pienentymisessä on havaittu, että se koskee pääosin ns. suosituimpia musiikkityylejä, joihin kuuluvaa musiikkia ilmeisesti eniten ladataan ja kuunnellaan verkosta. Taidemusiikin tai jazzin puolella käytön vähentyminen on ollut pienempää, samoin iskelmämusiikissa.

Asiakaskunnassa on tapahtunut selvää ”ikäntymistä” eli vanhemmat ikäpolvet ovat aktivoituneet musiikkikirjaston käyttäjinä. Soittohoneyitten käytössä ei ole havaittu merkittäviä muutoksia. Lukukausien aikana käyttöä on paljon, lomakautena vähän. Musiikkistudioiden mielenkiintoinen tulevaisuuden palvelumahdollisuus, mutta ongelmana on laitteiden ja ohjelmistojen nopea vanheneminen. Kirjaston täytyisi kyetä uudistamaan teknistä palveluaan koko ajan. Siihen ei välttämättä ole kovin helposti saatavana rahaa.

Tämän numeron kirjoittajat

Pirjo Hakuni (Tampere) – Jaska Järvillehto (Vantaa)
Petri Kotro (Helsinki) – Kyösti Mäkelä (Jyväskylä)
Tuomas Peltari (Turku) – Heikki Poroila (Vantaa)
Ilja Vesterinen (Helsinki)

Äänitekokoelmien kehittäminen Spotify-aikakaudella

Ilja Vesterinen

”Koko maassa on äänitteiden lainaus pudonnut neljässä vuodessa 9 miljoonasta lainasta vuonna 2006 7,7 miljoonaan lainaan vuonna 2009. Pudotus on 1,3 miljoonaa lainaa eli 14,4 prosenttia. Suosituimmat verkkomusiikkipalvelut keskittyvät popmusiikkiin, ja sen kiertoluvut ovat esimerkiksi Helsingissä vähentyneet raskaimmin. Äänitelainaus on laskenut myös kaikissa muissa luokissa, kiertoluvuissa pienin pudotus on ollut taidemusiikissa. Luvut ovat aika järkyttäviä, tällä tahdilla palvelun relevanssi tulee olemaan kyseenalainen jo muutaman vuoden kuluttua.”

Kirjaston ja verkkomusiikki-palveluiden suhteesta

Verkkomusiikkipalveluita ei tule nähdä kilpailijoina, mutta ne on otettava huomioon palveluita kehitettäessä, koska kirjastolla hyvin rajalliset mahdollisuudet toimia verkossa. Musiikkikirjastotoiminta on pitkälle sidottu teoskappaleisiin eli käytännössä CD-levyihin, joiden merkitys musiikin jakelussa pienenee jatkuvasti. Mikäli olisimme voittoa tavoitteleva yritys, olisi korkea aika pistää pillit pussiin. Voiton tekemisen tai kannattavuuden sijaan yleisen kirjaston tarkoitus tarjota sivistystä ja elämyksiä kaikille tasapuolisesti (myös ihmisille jotka eivät syystä tai toisesta pääse internetiin ja sen musiikkipalveluihin käsiksi, myös ammattilaisille). Pelkkään levylainauksen saatohoitajan asemaan ei tule tyytyä, ja äänitekokoelmien ohelle tulee kehittää muita palveluita (workshopit, elävä musiikki, asiantuntijapalvelut jne.).

Lyhyt katsaus verkon palveluihin

Seuraavassa esittelyssä ovat suomalaisesta näkökulmasta olennaisimmat ja suosituimmat verkkomusiikkipalvelut. Ajallista näkökulmaa asiaan saa kun muistaa, että ensimmäinen musiikkiosasto perustettiin Tampereelle runsaat 50 vuotta sitten, ensimmäinen merkittävä verkkomusiikkipalvelu, lainsuojattomana aloittanut ja sittemmin maksulliseksi muutettu Napster otettiin käyttöön kymmenen vuotta sitten.

iTunes

Applen iPod-mediasoitimen tueksi 2003 julkaisema ohjelmisto (myös PC-käyttäjien suosiossa), joka oli maailman suurin musiikin jälleenmyyjä vuonna 2008. iTunes on suosituin yksittäisten musiikkitiedostojen

lataamiseen perustuva palvelu maailmassa. Ideana on, että asiakas lataa levyn tai kappaleen kovalevyllä kuunneltavaksi (useimmiten hintaan 0,99 € kappale tai 9,9 € albumi). Tiedostojen latauksiin perustuva verkkokauppa alkaa kuitenkin jo olla eilispäivää Spotifyn kaltaisten striimauspalveluiden kasvattaessa suosiotaan. Vertailun vuoksi kannattaa muistaa, että Spotifyn kahdeksan miljoonan kappaleen katalogin saa kuukaudeksi käyttöönsä kymmenellä eurolla, siis yhden iTunesista ladatun albumin hinnalla.

Last.fm

Last.fm on nettiradio ja yhteisöllinen musiikkipalvelu, jonka käyttäjän koneelle asennettava ohjelmisto seuraa kuunneltua musiikkia ja tekee sen pohjalta ehdotuksia niin musiikin kuin samanlaisen maun omaavien käyttäjienkin suhteen (näinhän hyvä musiikkikirjastokin tekee). Palvelu sinänsä on maksuton, mutta radion kuuntelu maksaa 3 €/kk. Radion tarjontaan voi vaikuttaa, mutta ohjelmisto valitsee kappaleet kuuntelijoista riippumatta. Käyttäjät vastaavat sisällönkuvailusta tagien avulla. Palvelu tarjoaa myös käyttäjän kuuntelutottumusten perusteella suodatettuja tietoja paikallisista konserteista.

Naxos Music Library

Naxoksen kuuntelupalvelu tarjoaa yhtiön tuotannon striimattuna. Klassisen musiikin katalogi on varsin kattava ja hyvin kuvailtu. Sen lisäksi palvelu sisältää myös jazzia ja kansanmusiikkia. Hakuominaisuudet ovat kiitettävät, varsinkin jos vertailukohtana on esi-

merkiksi klassisen musiikin etsiminen Spotify-palvelussa. Naxoksen tuttuun tyyliin esittäjät eivät ole alan tunnetuimpia tähtiä ja sävellyksestä on harvoin useampia esityksiä. Useat oppilaitos- ja kaupunginkirjastot tarjoavat palvelua asiakkailleen (eivät kuitenkaan kaikki, mm. Jyväskylässä ei ole ollut). Yleinen kysymys siitä, kuinka mielekästä on tarjota sponsoroituna tällaista palvelua vain osalle asiakaskunnasta, on koko ajan ilmassa. Eräänä perusteluna voidaan käyttää sitä, että NML:n tarjoamisella voidaan jättää marginaalisempaa taidemusiikkia hankkimatta pysyvään kokoelmaan.

MySpace

MySpace on Facebookin kaltainen, selainpohjainen sosiaalinen mediapalvelu, jota käytetään yleisesti musiikin markkinointiin. Tavallisesti yhtye tai artisti tarjoaa sivullaan muutaman maistiaisen tuotannostaan, jotkut jopa koko tuotantonsa. Mukana on yhtyeitä aina suurimmista pienimpiin demobändeihin, kuka tahansa voi avata ilmaisen tilin. Surkea äänenlaatu korostaa palvelun promootioluonnetta.

YouTube

YouTube on videoiden jakamiseen tarkoitettu palvelu, jota käytetään yleisesti myös musiikkivideoiden ja -kappaleiden jakamiseen. Suuren suosion taustalla ovat selainpohjaisuus, ilmaisuus ja helppokäyttöisyys. Mahdollinen sisällönkuvailu on kokonaan käyttäjien vastuulla, YouTube ei siihen puutu. Luvattomasti lisättyä tekijänoikeuksien suojaamaa materiaalia on saatavilla runsaasti, vaikka palvelu sen jakamisen selkeästi kieltääkin. Äänen- ja kuvanlaatu vaihteleva, useimmiten se on aika surkea. Videoklipit voivat myös kadota eri syistä hyvin yllättäen.

Mikseri.net

Mikseri.net on vuodesta 2001 toiminut kotimaiseen demomusiikkiin keskittynyt portaali, jossa kuka tahansa voi julkaista musiikkiaan ilmaiseksi. Palvelu toimii samalla musiikinharrastajien ja muusikoiden kohtaamispaikkana. Musiikin suuri määrä ja laadun vaihtelevuus tekee helmien kalastelusta työlästä.

Spotify

Tämä ruotsalainen musiikkipalvelu avattiin vuonna 2008 ja jo vuonna 2009 sillä oli rajoitetulla alueella (Skandinavia, Iso-Britannia, Ranska ja Espanja) yli 5 miljoonaa käyttäjää. Kokoelmassa on nykyään noin 8 miljoonaa DRM-suojattua raitaa. Tiedostojen latausten sijaan palvelu perustuu suoratoistoon eli striimeihin, jotka ovat toistettavissa vain käyttäjän koneelle ladattavalla ohjelmalla. Mainoksista vapaa ja äänenlaadultaan (320 kbps, Ogg) oivallinen premium-

versio maksaa 9,99 € kuukaudessa tai 0,99 senttiä päivässä. Palvelun ilmaisversiossa on rutkasti mainoksia, ja etenkin kappaleiden väleissä soivat raivostuttavat äänimainokset ovat saaneet nettihumoristit liikkeelle.

Spotifyn sisältö on koottu pääosin konttäsopimuksilla levy-yhtiöiden kanssa, joten kyseessä ei ole kirjaston tapainen johdonmukaisesti kehitetty ja hoidettu kokoelma mikä myös näkyy merkittävinä sisällöllisinä puutteina. Monet yhtyeet ja levy-yhtiöt ovat kieltäneet materiaalin levittämisen Spotifyssa. Mm. Metallica, The Beatles, Pink Floyd, AC/DC ja Led Zepelin ja kotimaisista levy-yhtiöistä Johanna (Love Records & Megamania) ja Fullsteam Records (Ismo Alanko, Disco Ensemble, Lapko) ovat jättäytyneet palvelun ulkopuolelle (kirjastoistahan nämä kaikki kyllä löytyvät).

Spotifyn mainetta on heikentänyt epäily sen kannattavuudesta. Yhtiö on toiminut tappiolla ja artistit ovat saaneet olemattomia korvauksia. Esimerkiksi Lady Gagan hitti *Pokerface* tuotti koko tuotantotiimille miljoonalla soittokerralla vain 224 euroa. Vaikka levy-yhtiöt ovat suopeudestaan ja osaomistajuudestaan päätellen tehneet hyvät sopimukset Spotifyn kanssa, on esimerkiksi Warner kertonut harkitsevansa artistiansa poistamista palvelusta juuri kannattavuusongelmien takia.

Surkeat hakuominaisuudet ja olematon sisällönkuvailu tekevät tehokkaan tiedonhaun mahdottomaksi. Erityisesti Spotifyn laadukkaan klassisen musiikin kokoelman käyttäminen on turhauttavan hankalaa. Yksittäiset käyttäjät ovat laatineet omia sovelluksiaan hakuominaisuuksien parantamiseksi, mutta näiden löytäminen verkkoavaruudesta edellyttää käyttäjiltä hakutaitoja ja viitseliäisyyttä. Hakuominaisuuksien ongelmien korostaminen saattaa olla ”kirjastolainen” näkökulma, simppele käyttööliittymä tyydyttäne useimpia musiikinkuluttajia. Palvelu on edelleen beta-vaiheessa, parannuksia on siis luvassa. Verkko-musiikkimarkkinoiden kehitys on äärimmäisen nopeaa, ja valokeilastaan huolimatta Spotify on vain palvelu muiden joukossa, eikä sen jatkuvuudesta ole takeita.

Pirate Bay & Co

Monista P2P (peer-to-peer) tiedostonjakotekniikoista suosituin on tällä hetkellä BitTorrent, jonka osuus kaikesta internet-liikenteestä on arvioitu peräti 43 prosentiksi. Itse tekniikkaa ei (vielä) ole kriminalisoitu, mutta sitä käytetään varsin yleisesti myös tekijänoikeuksin suojatun materiaalin levittämiseen. Tällai-

nen toiminta on useissa maissa tulkittu lainvastaiseksi. Verkon torrent-linkkisivuilla on tarjolla valtava, joskin melko sattumanvarainen kokoelma mm. musiikkia. Latausnopeus riippuu mm. jakajien ja lataajien määrästä, nopeimmillaan CD-levyllisen musiikkia imuroi minuutissa tai ison diskografian vartissa.

Kokoelma perustuu kysyntään ja tarjontaan, parhaiten torrent-sivustoilta löytää uutta kaupallista musiikkia. Musiikkipalveluna torrent-sivustot ovat hyvin epäluotettavia: torrent-tiedostot ”kuolevat”, tiedostoja nimetään ja kuvaillaan miten sattuu, levyitä saattaa puuttua kappaleita, äänenlaatu vaihtelee, levy-yhtiöt syöttävät tyhjiä tai kiusaohjelmilla ladattuja tiedostoja jne. Valikoimassa on kuitenkin myös paljon harvinaisia äänitteitä, joista ei ole saatavilla kaupallista tai digitaalista julkaisua.

Muita palveluita

Verkossa toimii valtava määrä erilaisia musiikin levityspalveluita, joista tässä nimettynä muutama: Grooveshark – Deezer – Jango – Napster – Sharethemusic – Pandora (ei toimi Suomessa) – Amazon MP3 (ei Suomessa).

Verkon musiikkipalvelut ja musiikkikirjaston palvelun parantaminen

Voidaanko kokoelmapoliittisilla ratkaisuilla parantaa musiikkikirjaston asemaa suhteessa verkon musiikkipalveluihin? Kysymys on paljon siitä, mikä on relevantti kokoelma ja millaista on relevantti palvelu. Miten kannattaisi reagoida uusiin ilmiöihin, vai kannattaako lainkaan? Olisiko kuitenkin parasta työntää pää syvälle kokoelmatyöhön ja vaatia siihen aikaa ja resursseja?

Pelkästään Spotifyn kokoelmassa on ainakin tuplasti enemmän nimekkeitä kuin pääkaupunkiseudun Helmet-kokoelmissa ja enemmän kuin koko maan yleisissä musiikkikirjastoissa. Spotify on nopea, uutudetkin ovat periaatteessa saatavilla heti ilmestymispäivänä ilman jonottelua, laittomien palveluiden kohdalla usein jo rutkasti ennen ilmestymispäivää. Verkon tarjoamat kokoelmat ovat kuitenkin useimmiten mielivaltaisesti järjestettyjä ja kuvailtuja. Vaihtelevat tiedonhakumahdollisuudet paranevat käyttäjien luomilla hakusovelluksilla (erityisesti Spotifyn tapa-

uksessa), mutta ne ovat kirjastoon verrattuna sattumanvaraisia.

Verkkopalveluiden rinnalla voidaan todeta, että kirjastojen kokoelmia kehitetään ammattitaitoisesti kirjaston asiakkaita varten (siihen ainakin pyritään). Fyysisten teokappaleiden hankkiminen, logistiikka ja käsittely vievät aikansa, minkä takia palvelu on lähtökohtaisesti hitaampaa kuin verkossa. Valttina on järjestetty ja hyvin kuvailtu kokoelma, jonka sisältöön on tehokkaat hakumahdollisuudet.

Kirjasto ei voi kilpailla verkkopalvelujen kanssa määrässä tai nopeudessa, joten keskeinen kilpailukeino on ammattitaitoisesti kehitetty kokoelma. Kilpailaan siis kokoelmien laadulla ja syvyydellä. Vahvuksiamme ovat henkilökunnan ammattitaidon ja harrastaneisuuden hyödyntäminen valintoja (ja poistoja!) tehtäessä, mahdollisuuksien mukaan myös seudullisella tai valtakunnallisella tasolla (esim. henkilökunnan kokoamat valintalistat, jne. suositukset).

Kokoelmia voidaan ulottaa yhä enemmän valtavrann tuolle puolen. Kirjaston vaihtoehtoista luonnetta voidaan korostaa esimerkiksi pienten levy-yhtiöiden vinyyljulkaisuilla. Kiertolukuja olisi helppo parantaa lyhyellä aikavälillä panostamalla esimerkiksi pelkästään Top Ten -tyyppiseen aineistoon, mutta se olisi paitsi lyhytnäköistä, myös ristiriidassa yleisen kirjaston toiminta-ajatuksen kanssa. Verkkopalvelut olisivat tällaisen aineiston levittämisessä silti täysin ylivoimaisia.

Kirjaston vahvuksiin kuuluu myös mahdollisuus tarjota kattavia kokonaisuuksia (artistin tai säveltäjän koko tuotanto, edustavat kokoelmat musiikkityylejä jne.). Laaja kotimaisen musiikin tarjonta, joka on yksi ylikansallisten verkkopalveluiden heikkouksia, on ilman muuta kirjaston vahvuus. Varastointimahdollisuuksien hyödyntäminen myös kokoelman ajallisen syvyyden säilyttämiseksi on erittäin tärkeä kehittämisen alue. Seudullisen ja valtakunnallisen yhteistyön hyödyntäminen ja kehittäminen yhä laajemman kokoelman tarjoamiseksi ovat osa tätä.

Tärkeätä olisi viimeistään nyt luopua valistuksellisista asenteista ja sensuurista ja pyrkiä tarjoamaan mahdollisimman laaja-alainen, epäelitistinen ja ennakkoluuloton kattaus koko musiikin kentästä. Kirkonpolttohevi, hengellinen musiikki, listajumputus, homovastainen ja kannabismyönteinen reggae ja misogynyninen gangsta-rap kuuluvat kaikki ehdottomasti yleiseen kirjastoon!

Kannattaako kirjaston sitten tarjota mitään verkkomusiikkipalveluita? Ilmaisten tai liki-ilmaisten musiikkipalveluiden tarjoaminen kirjaston kautta ei tuo lisäarvoa kenellekään. Myös kalliiden verkkopalveluiden kustantamisen mielekkyys on kyseenalaista, luonnollisesti sopimuksista riippuen. Kirjaston omat digitointi- ja verkkomusiikkiprojektit ovat merkityk-

seltään marginaalisia, koska tarjonta rajoittuu tekijänoikeudellisesti vapaaseen aineistoon.

Musiikkikirjastojen mahdollisuudet verkossa liittyvät mielestäni enemmänkin asiakasystävällisten tietokantojen kehittämiseen, musiikkitarjonnan jäsentämiseen (aihepaketit, playlistit) ja markkinointiin. Mitään tarvetta synkkyteen vaipumiseen ei silti ole. Verkko syö kirjaston käyttöä yleisesti, ja (pop)musiikki on laskevista lainausluvuista huolimatta

ta edelleen kiertoluvuiltaan kirjaston kärkeä. Suuri osa musiikin harrastajista arvostaa edelleen korkeaa äänenlaatua ja aitoa teoskappaletta kansilehtineen, joten CD-levyn elämä ei ole suinkaan lopussa. On myös muistettava, että levyhyllyn selailu tarjoaa mahdollisuuden spontaaniin ja totunnaiseen tiedonhakatapaan, joka ei lukuisista intuitiivisuutta ja assosiativisuutta lisäävistä sovelluksista huolimatta toteudu verkon tietokannoissa.

Hitlantis – ensiapua uusille artisteille

Petri Kotro

▪ Tampereen tapahtuman vieraana oli suunnittelija Petri Kotro, joka on ollut perustamassa ja rakentamassa **Hitlantis**-nimistä verkkopalvelua uusille artisteille. Seuraava teksti on laiha transkriptio Kotron havainnollisesta ja vauhdikkaasta esityksestä, jonka vain paikalla olleet saivat kokea. ▪

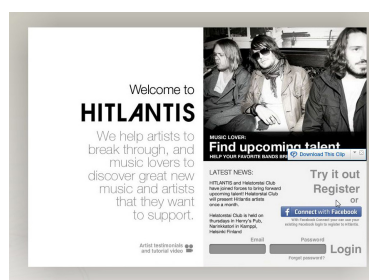

Musiikkiteollisuus on hirmuisessa murroksessa. Maailmassa tehdään ja kulutetaan musiikkia enemmän kuin koskaan aikaisemmin. Musiikin digitaalinen jakelu kasvaa erityisen nopeasti, mutta silti musiikkiteollisuuden tienestit vaan pienenevät. Musiikin harrastajina tiedämme, että maailmassa tehdään paljon enemmän musiikkia kuin mitä katalogeista löytyy. Kukaan ei osaa sanoa, kuinka paljon sitä musiikkia on. Mutta yleinen harrastus musiikinteko on, jopa metsästystä ja kalastusta yleisempi. Vakavammin: useissa länsimaissa n. 1/7 väestöstä harrastaa jonkin instrumentin soittamista. Tämä olisi Suomessa kahdeksansataatuhatta ihmistä. Laulajat ja kuoroväki pannaan siihen päälle. Heitetään nyt lonkalta että näistä musiikin tekemiseen vakavasti suhtautuvia ihmisiä olisi meillä parisataa tuhatta ja bändejäkin siis tuhansittain. Brasiliassa toinen puoli väestöstä soittaa, ja samaan aikaan se toinen puoli sitten tanssii.

Musiikkihan tehdään kuulijoille! Niin tämä valtava tekemisen määrä etsiytyy verkkoon. Hyvä esimerkki on verkkopalvelu MySpace, jossa on tällä hetkellä kai noin 20 miljoonaa artistiprofiilia ja kymmeniä miljoonia raitoja vakavissaan tehtyä musiikkia.

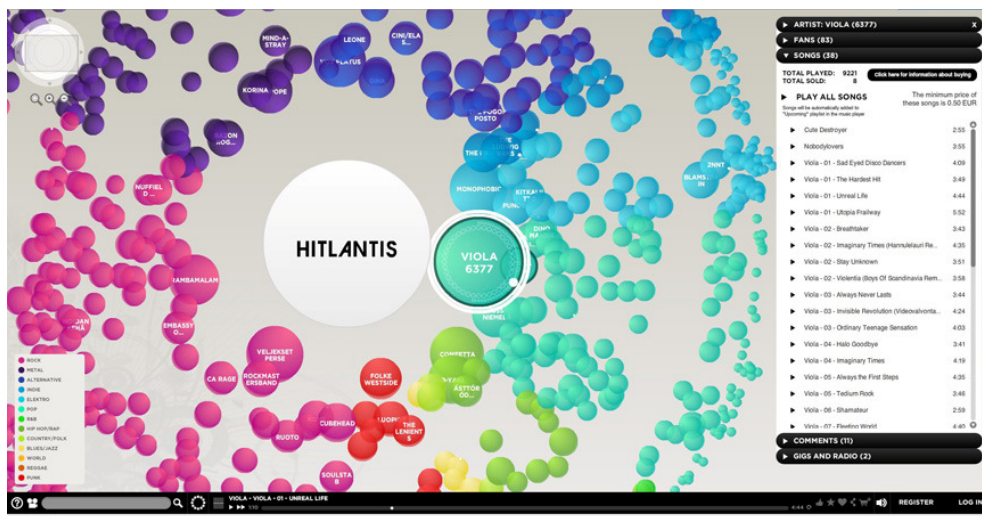
Näistä sisällöistä ei voi nauttia, jos ei niitä löydä. Internetissä yleensä toimitaan tekstihauilla, jolloin pitää tietää etukäteen melko tarkasti, mitä etsii, että saisi mielekkäitä tuloksia. Verkossa puuttuvat lähes kokonaan ihmisten kaipaamat yleiskuvat tarjoomista tai kokoelmista. Kirjastoissa tämä asia on ymmärretty. Yleensä nettisivustojen etusivuilla on vain joitakin nostoja, jotka tehdään kaupallisin perustein.

Puolitoista vuotta sitten minua pyydettiin mukaan tätä musiikin löydettävyyttä ratkaisemaan. Haluttiin parempaa käytettävyyttä ihmisille ja myös erottuvuutta palveluun. Päädyttiin Hitlantiin.

Hitlantis on tarkoitettu ilman levytyssopimusta oleville artisteille mainos- ja myyntipaikaksi, mutta demomielessä mukaan voivat tulla myös sopimuksen jo tehneet artistit. Hitlantisin ydin on tämä pallomeri, jossa musiikkigenret näkyvät väreinä. Jokainen pallo edustaa artistia, joka on ladannut tänne musiikkiaan. Kun palloa napauttaa, sieltä löytyy tietoja artistista. Esitys on karttamainen, siinä voi zoomata edestakaisin. Mittakaavaa muuttamalla tulee lisää palloja eli artisteja esiin. Tässä ratkaisussa on otettu mallia artistien elävästä elämästä. Ura aloitetaan laitakaupungin rähjäisistä treenikämpistä joista pyritään kohti keskustaa, klubeja, keikkoja ja mainetta. Sitä mukaa kun faneja tulee, pallo kasvaa, kun musaa kuunnellaan ja ostetaan, artisti on "kuumempi" ja pallo siirtyy kohti keskustaa. Tämä on monien ihmisten mielestä ihan ymmärrettävä metafora.

Ostotapahtumassa on määritely minimi-, mutta ei maksimihintaa. Asiakkaamme voivat vaikuttaa artistin suosioon myös maksamalla vapaaehtoisesti enemmän. Liikevaihdosta 90% menee artistille. Meidän näkökulmastamme kunnollista liiketoimintaa tästä voi tulla vain ja vasta, kun mukana on kymmeniätuhansia artisteja, joiden musiikkia myös ostetaan. Emme odota, että investointeja voitaisiin koskaan saada takaisin Suomesta, siihen olemme liian pieni alue. Hitlantis onnistuu kaupallisesti vain, jos tästä tulee globaali palvelu. Tämä on ollutkin alusta lähtien tavoitteena.

Kaikesta palveluun tulevasta uudesta musiikista voi iso osa tietenkin olla kömpelöä harjoittelua, mutta suuressa aineistomäärässä voi myös olla todellisia helmiä, joita yritämme nostaa esiin. Lähdemme siitä, että Hitlantis tarjoaa tuoretta musiikkia. Olemme artistien keräämisessä vielä aivan alussa, mutta kiinnostus on viime aikoina ollut kasvussa.

Hitlantisin värikooditus perustuu artistien omaan näkemykseen siitä, mihin tarjotuista yhdestätoista vaihtoehdosta katsoo kuuluvansa. Tämä valikoima on kokeilua, meillä on valmius muuttaa valikoimaa, jos artistit eivät löydä sieltä haluamaansa. Artistit voivat ehdottaa puuttuvan genren lisäämistä.

Informaation pohjana on artistiprofiili, jonka tiedot tulevat artistilta itseltään. Tietojen luotettavuus on sosiaalisen kontrollin varassa, me emme tarkista tietoja sen kummemmin. Esimerkiksi cover-piisit pystymme vielä tunnistamaan, mutta jatkossa ei tule olemaan mahdollisuutta keskitettyyn valvontaan. Artistille peruspalvelu on maksuton, mutta tarjoamme myös korvausta vastaan lisäpalveluita ja musiikin myyntimahdollisuuden. Käytännössä esimerkiksi yhden euron ostoksesta veroihin ja maksunvälitykseen menee maksimissaan 30 centtiä. Lopusta 70 centistä artisti saa 90% eli 63 centtiä ja meille jää 7 centtiä. Rahat tilitetään artistille neljä kertaa vuodessa.

Käyttöliittymä on toteutettu flash-tekniikalla, mikä synnyttää haasteita tiedonhauille. Verkon hakukoneet eivät näe flashin sisälle, joten joudumme ratkaisemaan artistien ja kappaleiden löytyvyyden muilla tavoilla. [Tätä kirjoitettaessa ratkaisu lienee vielä löytymättä, sillä esimerkiksi Hitlantisin kuumimpiin artisteihin kuuluva Veljekset Perse löytyy kyllä muista suomalaisista palveluista, mutta viitettä Hitlantisin ei googlaamalla löydy. – HP]

Yksi edessä oleva haaste seuraa artistien määrän kasvusta. Käytettävyyden näkökulmasta 2000 bändin esittäminen kerralla on yläräjä. Kun bändien määrä kasvaa tätä suuremmaksi, osa bändeistä tulee näkyviin vasta kun kartassa zoomataan lähemmäksi. Tämä toimii tismalleen samalla tavalla kuin Google Maps tai muut karttasovellukset, joissa mantereen kokoista aluetta tarkasteltaessa näkyvät vain suurimmat kaupungit, ja kun zoomataan maihin ja maakuntiin, tulevat pikkupaikkakunnatkin näkyviin.

Mitä tapahtuu, kun joku artisti tekee sopimuksen ja poistuu Hitlantiksen pallomerestä? Ei mitään erityistä. Hitlantiksen kiinnostavuus perustuu määrään ja monipuolisuuteen, yllätyksen mahdollisuuteen. Toisaalta, jos menestyy Hitlantiksessa hyvin, kannattaa artistinkin miettiä, kannattaako sinne Sonylle tai EMille lopultakaan lähteä.

Sen lisäksi, että ihmiset haluavat selata laajaa valikoimaa ja löytää uutta musiikkia, he ovat kiinnostuneita siitä, mistä muut ihmiset ovat kiinnostuneita. Kaupungilla liikkua ihmiset hakeutuvat sinne, missä on muitakin ihmisiä. Jonot ja ringit tunnustetaan kaukaa ja osataan päätellä, että jonon päässä tai ringin keskellä on jotain kiinnostavaa. Tarkoitus on tuoda tätä käyttäytymismallia tukevia ominaisuuksia Hitlantikseen. Tulossa on eräänlainen ”säpinäkartta” jolla visualisoidaan, mitä ihmiset ovat Hitlantiksessa tekemässä [Ensimmäinen versio tästä lienee bändipallon sisällä liikkuva pikkupallo, joka kertoo, että joku kuuntelee ko. bändiä – HP]

Bändeillä on vapaus uploadata haluamansa määrä musiikkia ja informaatiota, emme puutu siihen. Jos ongelmia rupeaa esiintymään, reagoimme niihin aikanaan. Luultavasti Hitlantiksessa on jo mukana myös keksittyjä artisteja, mutta ei sekään mikään ongelma ole. Jonkinlaista toimintaa artisteilla täytyy kuitenkin olla, muuten kuplat jäävät pieniksi ja lopulta katoavat näkyvistä.

Halusin esitellä Hitlantiksen teille osoittaakseni, että digitaalisten aineistojen esittämiseen on muitakin mahdollisuuksia kuin nykyisten web-sivujen tyypilliset mallit. Verkko tarjoaa mahdollisuuksia erilaisten levitysmallien kokeilulle ja toteuttamiselle. Verkossa erityisen mielenkiintoista on käyttäjäyhteisön toiminnan visualisointi ja aineistojen järjestäminen käyttäjien toiminnan perusteella, mikä ei taas kirjastoissa ole aivan simppeä. Ylipäätään, ei ole pakko mennä vain yhtä reittiä, kaikenlaista voi kokeilla.

Muuten, jos kirjastoja kiinnostaa, voidaan tätä Hitlantiksen kuplatekniikkaa soveltaa myös kirjastojen palveluiden hahmottamiseen. Se voidaan varmasti kiinnittää olemassa olevan tietokannan päälle, jos vain järjestelmän toimittaja tulee mukaan.

www.hitlantis.com

Kokoelmatyön viisauksia ryhmätöinä

▪ Kun koolla on yli 70 musiikkikirjastotyön ammattilaista, kannattaa heidät pistää myös pohtimaan yhdessä kokoelmatyön ydinkysymyksiä. Tampereella tämä toteutettiin perinteisinä ryhmärupatteluinä, jotka tosin kaikki hoidettiin yhdessä ja samassa salissa. Ryhmä 1 joutui pohtimaan henkilökunnalle asetettavia vaatimuksia, ryhmä 2 sai eteensä tietopalvelun muuttuneen maiseman. Ryhmällä 3 oli pohdittavana, keitä varten musiikkikirjaston palveluita tarvitaan ja ryhmällä 4 verkon tarjoamat haasteet ja uhkat. Aikaa olisi tietenkin mennyt kiihkeisiin keskusteluihin enemmänkin, eivätkä ryhmät olleet erityisen innostuneita kirjaamaan havaintojaan. Jotain kuitenkin saatiin kasaan, tässä niistä tiivistelmä (mukana olleet voivat jatkaa keskustelua). ▪

Ryhmä 1 Henkilökunta

Tehtävä: Mitä tietoja ja taitoja musiikkiosaston työntekijältä voidaan vaatia?

- * Hyvä musiikintuntemus, myös suhteessa omaan kokoelmaan.
- * Kykyä markkinointiin: ulkoiseen ja sisäiseen, verkkotoimittamiseen, kokoelmien avaamiseen.
- * Hyvät asiakaspalvelutaidot niin tiedonhakuteknisesti kuin sosiaalisen kanssakäymisenkin näkökulmasta.
- * Verkostoitumisen taitoja.
- * Oman tietokannan ja sen perustana olevan dokumentoinnin tuntemus.

Ryhmä 2 Tietopalvelu

Tehtävä: Millä tavalla musiikin tietopalvelun maisema on muuttunut?

- * Fyysinen käsikirjasto on menettänyt merkitystään, mutta samalla henkilökunnan käytettävissä olevat työkalut ovat merkittävästi kehittyneet.
- * Asiakkaiden tiedonhakutaidot ovat parantuneet, ja sen takia myös kirjastotyön ammattilaisilta vaaditaan aiempaa enemmän.
- * Tietopalvelun käyttöliittymään ja tiedonhaun opettamiseen liittyvän pedagogisen tietopalvelun merkitys on kasvanut nopeasti.
- * Tietopalvelu ulottuu nykyään oman kokoelman ulkopuolelle, koska verkko tarjoaa niin paljon tietoa ja sisältöjä.
- * Tietopalvelun globaalistuminen on synnyttänyt myös ammattieettisiä kysymyksiä mm. verkon laittomien palveluiden käytön neuvonnan osalta.

Ryhmä 3 Asiakkaat

Tehtävä: Keitä varten musiikkikirjastopalveluita nykyään ja lähitulevaisuudessa tarvitaan?

* Aiempaa merkityksellisemmäksi ryhmäksi ovat muodostuneet ammattilaiset, kuten opettajat ja ammattimuusikot: tätä voidaan toisaalta käyttää myös kirjaston PR-työn välineenä.

* Satunnaiskäyttäjät (häät- ja polttarimusiikki, etniset illalliset, tanssin taustamusiikki) ovat nykyään merkittävä ryhmä, joka säästää vaivojaan kysymällä suoraan ammattilaisilta eli kirjastosta; satunnaiskäyttäjien palvelemiseen kokoelmat ovat yleensä riittävän suuret ja laadukkaat.

* Musiikin eri asteen opiskelijat, myös itseopiskelijat, ovat kirjastolle tärkeä asiakasryhmä

* Kun ei kuitenkaan pystytä palvelemaan kaikkia asiakasryhmiä tyydyttävästi, on varsinkin pienemmissä kirjastoissa vakavasti mietittävä palveluiden painotuksia.

* Pienellä paikkakunnalla musiikkikirjasto saattaa olla ainoa paikka, josta kansalainen voi löytää musiikkiin liittyvää asiantuntemusta; näille kirjasto voi olla paljon tärkeämpi kuin ajankohtaisen musiikin kuuntelijoille, joilla on käytettävissään paljon muitakin kanavia.

Ryhmä 4 Verkko

Tehtävä: Tarkoittaako verkko monine tekniikoineen ja mahdolluuksineen kokoelmatyön loppua vai enemmänkin uusia mahdollisuuksia?

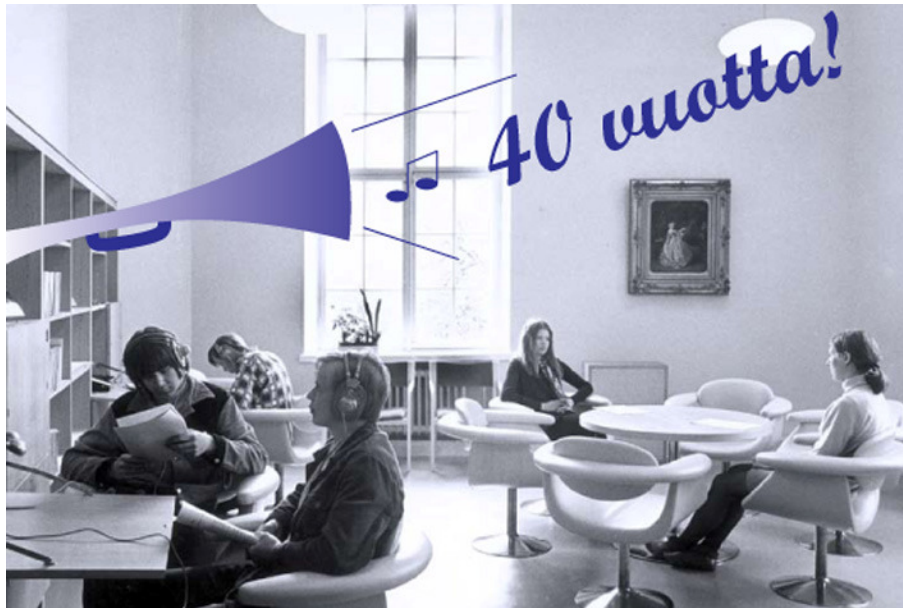
* Jos fyysinen tallenne (CD, nuotti, kirja) häviää markkinoilta, silloin etsitään vaihtoehtoinen toimintatapa.

* Luettelointipalvelut voivat virtuaalisen julkaisemisen aikakaudella olla merkittävä palvelumuoto.

* Kirjaston merkitys sosiaalisen toiminnan tilana ei katoa verkon myötä, henkilökohtaiselle palvelulle on pysyvästi kysyntää.

* Marginaalisen musiikin esilletuonti jää pysyvästi kirjaston vastuulle.

* Palveluiden maksuttomuuden takaaminen on suuri haaste.

Juhlat Ruusuritarin kotona

Turun musiikkiosasto juhli 40-vuotista elämäänsä

Heikki Poroila

Turun kaupunginkirjaston musiikkiosaston perustamisesta tuli toukokuussa kuluneeksi neljä vuosikymmentä. Varsinaissuomalaiset järjestivät tapahtuman kunniaksi kunnan juhlat, joihin myös Intervallin päätoimittaja oli kutsuttu sekä puhumaan että raportoimaan. Seuraavassa hiukopaloja niille, jotka eivät juhlille päässeet.

Juhlat alkoivat jo aamupäivällä Kirjastoseuran musiikkikirjastotyöryhmän järjestämällä seminaarilla, jossa Mikroväylän kahvien jälkeen tutustuttiin RFID-tekniikkaan musiikkiaineiston käytössä viimeistä päivää töissä olleen **Marja-Rii Jokisen** opastuksella. Lounaan jälkeen oli vuorossa allekirjoittaneen tietoisu kansallisen musiikkiaineistojen varastoinnin ja valtakunnallisen musiikkikirjastojen sivuston ("Musiikkibasaari") tilanteesta. Järjestäjien pyynnöstä esitin myös oman näkemykseni siitä, miksi musiikkikirjastojen tulevaisuus ei ole suinkaan synkkä, otsikolla "Musiikin vaikutus ja arvo keskiöön".

Tämän musiikkikirjastoammatillisen osuus jälkeen käynnistyi musiikkiosastolla nostalgiaakin tihkunut yleisötilaisuus. Monen jälleennäkemisen iloa tulvineen halauksen jälkeen **Tuomas Peltari** avasi tilaisuuden kertomansa mukaan täysin spontaanein sanoin esitellen samalla juhlaulkaisun *Siellä missä asuu Ruusuritari*. Julkaisun esittely jatkui vielä kokonaan uudella tasolla, kun runoilija **Markku Into**, pitkäaikainen musiikkiosaston työntekijä, lausui julkaisuun tekemänsä tosipohjaisen runoelman *My Way vai kanttu vei*.

Kirjastotoimenjohtaja **Inkeri Näätsaari** tervehti yleisöä ja musiikkiosastoa lämpimin sanoin. Puheosuuden päättänyt allekirjoittaneen optimistinen juhlapuhe on tämän Intervallin pääkirjoituksena. Mutta asiaan kuuluvasti juhlat eivät suinkaan puheisiin päättyneet, vaan niitä jatkettiin yhteislaulutilaisuudella kirjaston portaikon mahtavassa akustiikassa ja tunnelmassa **Teijo Pöyhösen** johdolla ja säestyksellä. Vähän myöhemmin kirjastossa musisoivat vielä **Topias Tiheäsalo** (barokkikitara) ja **Tuomo Tirronen** (ud-luuttu) sekä **Duo Hilden & Lind**.

Musiikkikirjastoväelle tarjottiin suurelta yleisöltä piilossa vielä synttärিকakut, joiden syömisen ohessa katsottiin seinältä historiallista diasarjaa. Raisiolaiset yllättivät vielä naapurikollegansa tuomalla lahjaksi Simon & Garfunkelin LP-levystä sommitellun kellon. Tuomas Pelttari lupasi sen saavan kunniapaikan musiikkiosastolla.

Turussa ei tyydytty juhlimaan perinteisesti. Juhlakirjakaan ei ole ihan perinteinen. Musiikkikirjastonhoitaja Tuomas Pelttari etsi ja löysi täyden tusinan erilaisia ihmisiä, joilla on tai on ollut läheinen suhde Turun musiikkikirjastoon. Jokainen sai kuvailla suhdettaan vapaasti, lopputuloksena oli moniääninen ja värikäs kertomusten tarina, joka löytyy verkosta osoitteesta <http://www.kaapeli.fi/~musakir/Ruusuritari/Ruusuritari.html>.

Pelttarin mukaan saamien kirjoittajien joukossa on sekä konkarikollegoita (Mari Ahlstén-Jussila, Inkeri Grönqvist, Markku Into, Altti Koivisto ja Kyösti Mäkelä) että kirjastoa pääosin tiskin toiselta puolelta kokeneita (Turun konservatorion kirjastonhoitaja Silja Hammo, säveltäjäprofessori Mikko Heiniö, ”musiikkikirjastolapsi” Ella Kiviniemi, brittiläinen muusikko Jim Landon, muusikko-kirjailija Kauko Röyhkä ja rock-toimittaja Ari Vääntänen).

Musiikin vaikutus ja arvo keskiöön

Heikki Poroila

Minä en tiedä musiikkikirjastojen tulevaisuutta, mutta ei sitä tiedä kukaan muukaan. Vaikka tulevan aiknekset ovat osittain esillä, resepti muuttuu koko ajan, eikä kokkikaan tunnu pysyvän samana. Arvailu viihteenä on sallittua, mutta itse keskittyisin siihen, miten meidän omat toimmemme ja ratkaisumme ehkä todellisuuteen vaikuttavat.

Modernin, kenelle tahansa kiinnostuneelle avoimen musiikkikirjaston historia Suomessa on vaivoin keski-iässä. Vuonna 20008 juhlittiin Tampereella puolta vuosisataa, nyt Turussa hiukan vähempiäkin vuosia. Itseni ikäisistä voikin sanoa, että ”ne ennen musiikkikirjastoja syntyneet”.

Kirjakirjastoon verrattuna olemme siis nuoria. Tasoitusta antaa tosin musiikki-ilmiön tavaton yhteiskunnallinen dynaamisuus, jonka rinnalla kirjallisuus on ollut suunnilleen sitä samaa jo pari vuosisataa. Kirjailija Katariina Souri pelkäsi taannoin Helsingin Sanomissa, että piraatit vievät kirjailijoilta toimeentulon. Turhaan pelkää, eivät ne vertaisverkot tule vinkumaan e-kirjojen painosta. Eläväisin kirjallisuushan on jo verkossa.

Musiikkikirjastoilla on vähän perinteiden painolastia, muttei myöskään niille kuuluvaa osuutta kirjastolaitoksen vahvasta statuksesta. Tähän toteamukseen kätkeytyykin melkoinen paradoksi: musiikki on yhteiskunnassamme tavattoman suosittua, mutta kirjastoissa sen status on pysyvästi parialuokkaa. Nousukausina olemassaolomme siedetään, laman aikana leikkausveitsiä hiotaan alusta lähtien musiikkipalveluiden turhuuksien muuttamiseksi säästöiksi. Jos se kollegoista kiinni on, tulevaisuutemme on vähintäänkin epävarma.

Voiko asialle tehdä mitään? Onko mahdollista nostaa musiikin ja musiikkikirjaston statusta kirjastolaitoksen sisällä? Vaikea sanoa, itse en koe onnistuneeni siinä 30 vuoden aikana, en ainakaan merkittävästi. Yritystä ei meiltä toki ole puuttunut.

Voisimmeko vedota kolmipyörän kahteen muuhun pystyssä pitäjään eli päättäjiin tai kirjaston käyttäjiin? Päättäjät ovat enimmäkseen jopa kollegoita vanhoillisempia ja näkevät musiikin kirjastossa pääosin turhana viihteenä, jolle on syytä asettaa ehto olla vaikeutamatta oikean eli kirjakirjaston toimintaa. Tämä on

yleensä luettavissa siten, ettei musiikkipalveluihin tulisi käyttää rahaa eikä henkilökunnan voimavaroja.

Yleensä tässä vaiheessa joudummekin toteamaan, että ainoa tukijoukkomme koostuu kirjaston käyttäjistä. Hehän nyt sentään musiikkia arvostavat ja rakastavat.

Mitenkähän senkin faktan kanssa mahtaa olla. Käytätutkimuksissa kirjaston asiakkaat asettavat systemaattisesti kirjojen lainaamisen tärkeysjärjestyksessä musiikin edelle. Kyllä he musiikkiakin rakastavat, mutta eivät sentään niin paljon, että luopuisivat oikeudesta saada syksyn uutuuskirjat nopeasti ja maksutta kirjastosta.

Olemmeko tosiaan näin yksin maailmassa? Lainausluvutkin pienenevät, kun nuoriso hakee musiikkinsa suoraan netistä eikä kiltisti kirjastosta. Voiko meillä olla mitään tulevaisuutta näin hankalassa ympäristössä, joka oikein kukaan ei ymmärrä tai tue?

Voipa hyvinkin.

Ensimmäiseksi lopetamme lainauslukujen arvostamisen ja tuijottamisen. Kyllähän niillä tilastoja kasataan, mutta mitä tärkeää nämä tilastot kertovat? Eihän sillä ole oikeastaan mitään väliä, kantoiko Mikko Muusikko viime vuonna kotiin 200 vai 20 CD-levyä. Mutta jos yhdelläkin kirjastosta saadulla levyllä oli Mikon elämään vaikutusta, sillä on väliä.

Mikään ei liene kirjastomaailmassa yhtä täydellisesti vaiettu ja unohdettu asia kuin lainaustoimintamme todellisen vaikuttavuuden arviointi. Sitä ei käytännöllisesti katsoen ole olemassa. Vuosikymmenestä toiseen odotamme lainaustilastoja kertomaan onnistumisesta tai epäonnistumisesta. Se on täydellinen illuusio, josta alalla ei kuitenkaan haluta herätä. Onhan sillä niin paljon helpompi jakaa määrärahat ja rangaista niitä, joiden luvut ovat pienentyneet.

Lainausmäärien jättäminen omaan arvoonsa ei kuitenkaan riitä. Musiikin ja musiikkiin liittyvän informaation arvo ihmisille täytyy jollain konstilla nostaa pääasiaksi. Jos siinä onnistuimme, loppu sujuu helpommin. Kollegoilla, päättäjillä ja asiakkaidemme enemmistölle on valitettavasti jäänyt päälle sellainen kulttuurinen oletus, että ”kirjallisuus” on sivistyk-

semme perusta ja siksikin tärkeintä kirjastoissa. Minä puolestani väitän, että ihminen voi olla ihminen vain musiikin kanssa ja kautta.

Suuri haaste meille on siinä, ettei suurin osa kirjaston asiakkaista – koko väestöstä puhumattakaan – tiedä, kuinka arvokasta musiikki heille ja heidän hyvinvoinnilleen on. Musiikin saatavuus ja läsnäolo ovat niin itsestään selviä, ettei toisenlaista maailmaa osata kuvitellakaan. Mutta onko koskaan tai missään järjestetty ihmisten tunteisiin liittyvää tilaisuutta tai juhlaa ilman musiikkia? Mitä jäisi useimmista elokuvista jäljelle ilman musiikkia? Tai kotibileistä?

Tässä meillä – tai oikeammin teillä nuoremmilla – on mittava tehtävä. Täytyisi jaksaa selittää niin kollegoille, päättäjille kuin asiakkaillekin. Musiikin merkitys ja arvo ei näy lainausluvuissa, vaan kansalaisten

hyvinvoinnissa ja sosiaalisessa kanssakäymisessä. Vain hiukan kärjistäen asian voi esittää iskulauseena ”Enemmän musiikkia, vähemmän hulluutta”.

Loppupäätelmä on selvä. Musiikki on inhimillisesti aivan liian tärkeä asia jätettäväksi vain kaupallisten toimijoiden varaan. Siksi tarvitsemme kaikista hienoista teknisistä keksinnöistä riippumatta tätä vanhaa laitosta, joka ainoana maailmassa edustaa yleistä näkökulmaa ja historiallista sivistysmuistia. Menetelmät ja keinot muuttuvat, perusidea on sellaisenaankin ajan kulun kestävä.

Musiikkikirjasto ei voi kadota, ellei musiikin merkitys ja tärkeys ihmiselle katoa. Toimintamuodot ja palvelut muuttuvat, mutta ihmisten erottamaton suhde musiikkiin varmistaa, että musiikkikirjastoja tarvitaan myös tulevaisuudessa.

- Edellä oleva teksti on Turun musiikkikirjastojuhlien ammattiohjelmaan sisältynyt puheenvuoro.

Musiikki yhteiseen varastoon – mutta minne?

Jaska Järvilehto

Toteutin maaliskuussa 2010 opinnäytteenä maakuntakirjastojen 19 musiikkivastaaville suunnatun kyselyn, jonka aiheena oli musiikkiaineistojen valtakunnallinen varastointi. Sain vastauksen 14 kirjastosta, vastausprosentti oli 74. Yli 100000 asukkaana kaupungeista vain yksi jätti vastaamatta, keskisuurista (50000-10000) kaksi, samoin pienimmistä.

Kyselyn tarkoituksena oli selvittää, mitä mieltä alueellisessa vastuussa olevissa kirjastoissa ajatellaan musiikin keskitetyn varastoinnin tarpeellisuudesta ja käytännön ratkaisuvaihtoehdoista. Kyselyn taustalla oli tieto siitä, että varastoinnin kansallinen ratkaisu on edelleen tekemättä. Kuopion Varastokirjasto ei ole saanut lisämäärärahaa kirjastossa olevan LP-aineiston

(noin 15000 levyä) luettelointiin, eikä kirjaston johdokunta ole tehnyt audiovisuaalisen aineiston vastaanottamisesta ja käsittelemisestä uusia päätöksiä (tällä hetkellä aineistoa ei oteta vastaan).

Yleisten kirjastojen keskuskirjaston (Helsinki) varasto Tikkurilassa on virallisesti vain HelMet-kirjastojen yhteinen musiikkivarasto, mutta opetusministeriö on tukenut varaston työtä ja kansallisten tehtävien hoitamista jo kolmatta vuotta projektirahalla.

Seuraavan yhteenvedon tarkoituksena on välittää vastanneiden maakuntakirjastojen asiantuntijoiden näkemykset sekä tilastollisina lukuina että suorasanaisina näkemyksinä.

Yleinen merkitys

Ensimmäinen kysymys koski musiikki- ja muun audiovisuaalisen aineiston valtakunnallisen varastoinnin tärkeyttä. Näkemykset olivat suhteellisen yksimielisiä. Erittäin tärkeänä tätä piti vastaajista 8, yhtä tärkeänä kuin muunkin kirjastoaineiston varastointia 5. Vain yksi vastanneista ei pitänyt valtakunnallista ratkaisua tärkeänä, kuitenkin lähinnä oman kirjaston hyvän tilanteen takia.

Varastointiratkaisun tärkeyttä perusteltiin mm. seuraavilla näkökohdilla:

- * huoli oman kirjaston tilanahtaudesta ja tästä johtuvista aineiston poistoista,
- * kulttuurihistoriallisesti arvokkaan materiaalin säilyttäminen, ”kansakunnan muisti”,
- * musiikkiaineiston tasavertainen kohtelu kirjastoaineiston varastoinnissa,
- * maakuntakirjastojen varastokokoelmien päällekkäisyyden karsinta,
- * varastoidun aineiston saaminen laajemmin tiedonhaun ja lainauksen piiriin

”Erittäin tärkeänä! Kuopion Varastokirjasto ei kykene hoitamaan tehtävää (puuttuvat resurssit). Kaikilla kirjastoilla pitäisi olla tieto siitä, mitä on saatavana ja mistä.”

”Erittäin tärkeänä. Kirjastojen resurssit varastointiin ovat rajalliset, eikä kaikkien kannata varastoida. Kaikkea vanhempaa, huonosti liikkuvaa aineistoa ei kuitenkaan kannata poistaa. Valtakunnallinen varastointi takaa tarvittaessa aineiston saatavuuden.”

”Pidän ko. varaston aikaansaamista äärimmäisen tärkeänä. Esimerkiksi oman kirjastoni kohdalla olemme odottaneet vuosikaupalla jonkinlaisen valtakunnallisen ratkaisun aikaansaamista. Vähemmän käytetty arvokas aineisto pitäisi pystyä siirtämään valtakunnalliseen varastoon, jotta tilaa vapautuisi kysytymälle aineistolle. Se, että arvokasta aineistoa joudutaan poistamaan kirjastoista käyttäjien ulottumattomiin sen vuoksi, että uutta aineistoa ei muuten mahdu seinien sisälle, on kansantaloudellista haaskausta ja kirjastojen käyttäjien edun vastaista.”

”Mielestäni ko. varasto olisi ensiarvoisen tärkeä. Musiikkiaineistolle ei ole tällä hetkellä olemassa pysyvää säilytysratkaisua, vaan varastointi ja säilytys on kirjastojen osalta maakuntakirjastojen harteilla. Kaikkea ei voi maakuntakirjastoissakaan kuitenkaan säilyttää ja kasvava aineistomäärä vaatii kirjastoilta mm. tilaresursseja, joita ei aina ole riittävästi käytössä tai sitä ei ole mahdollista lisätä. Maakuntakirjastojen poistaessa aineistoa esim. tilaresurssien puutteessa saatetaan menettää arvokasta aineistoa. Toisaalta ei myöskään ole tarkoituksenmukaista, että samantyyppistä aineistoa säilytetään monessa eri paikassa, vaan olisi järkevää olla yksi taho, joka on nimenomaan keskittynyt musiikki- ja av-aineiston pitkäaikais säilytykseen.”

”Pidän erittäin tärkeänä musiikin varastointia, muutoin

paljon vanhoja äänitteitä katoaa lopullisesti. Varastointi on kulttuurihistoriallisesti merkittävää työtä.”

”Pidän erittäin tärkeänä valtakunnallista musiikkivarastoa, koska yksittäiset kirjastot eivät voi säilyttää kaikkea tarvittavaa materiaalia.”

”Mielestäni on erittäin tärkeää, että musiikki- & audiovisuaalista aineistoa varastoidaan keskitetysti. Meillä tilanpuutteen takia kunnossa olevia CD-levyjä poistetaan, ei varastoida. Olisi hienoa, jos levyt voisi lähettää varastoitavaksi muualle, josta ne olisivat saatavilla ja löydettävissä perusteellisin luettelointitiedoin rekisteristä. Hyvät, syvät luettelointitiedot ovat tarpeen, jotta oikea levy löytyy asiakkaalle. Joskus esim. remasteroitu versio on asiakkaalle se, jonka hän haluaa, saati sitten tietty kappale tietyn laulajan/kokoonpanon esittämänä. Valtakunnallinen varastointi lisää hyllytilaa kirjastoissa ilman, että poistettu aineisto häviää kokonaan käytöstä. Helpottaisi myös työntekoa, kun poistaminen ei ottaisi niin koville;) Erilaiset musiikin tallennusmuodot eivät katoaisi täysin kansan saatavilta. Ja varastorekisteri toimisi tietysti kirjaston oman, netissä olevan tiedonhakupalvelun rinnalla/yhteydessä.”

”Erittäin hyödyllisenä: aineistot kaikkien lainattavissa; harvinaisempaa aineistoa säilytetään; - luetteloinnin taso olisi (?) Varastokirjaston dokumentointia tarkempaa; ottaisi vastaan kaikenmuotoisia av-aineistoja; sillä, missä varasto fyysisesti sijaitsee, ei ole käytön kannalta suurta merkitystä.”

”Se on yhtä tärkeää kuin muunkin aineiston varastointi. Musiikki- ja av-kulttuurin ’muistista’ huolehtiminen on näillä näkymin vastaisuudessakin kirjastolaitoksen tehtävä.”

”Musiikkiaineiston (nuotit ja äänitallenteet) varastoinnin järjestäminen olisi saatava mitä pikimmin järjestettyä samalla tavalla kuin kirjojen ja lehtienkin. Kirjastojen musiikkikokoelmat sisältävät kulttuurihistoriallisesti merkittävää aineistoa, jonka päätyminen kaatopaikalle tuskin on kenenkään mielestä järkevää. Pääsy musiikkikulttuurin julkaisujen (erit. nuottien) ja tallenteiden äärelle tuntuu itsestään selvästi oikeutetulta seurauksena sille, että aineistoa on ylipäänsä ryhdytty kirjastoissa tarjoamaan. Kirjastojen kokoelmat perustuvat enimmältään tarkkaan harkintaan ja saattavat sisältää aivan ainutlaatuisia musiikin historiaa. Varastointi on tärkeätä yleisten kirjastojen kannalta erityisesti siitä syystä, että kansalliset saisivat aineistoa lainaksi omaan käyttöönsä toisin kuin esim. Kansalliskirjaston tai äänitearkiston kokoelmat, joita voi käyttää ainoastaan paikan päällä tai muuten rajoitetusti.”

”Yhtä tärkeänä kuin muut kansakunnan muistit.”

”Pidän tärkeänä, että musiikkiaineistoa voidaan varastoida valtakunnallisesti aivan samoin kuin muitakin kirjastoaineistoja, mieluiten samoin lähtökohdin. HUOM. Mu-

siiikki on myös paljon muuta kuin audiovisuaalista aineistoa ja myös sen asiallinen varastointi on tärkeää.”

”Ehdottoman tärkeänä, yhtä tärkeänä kuin Varastokirjastoa. Arvokasta aineistoa on jo nyt kadonnut poistojen mustaan kitaan, koska yksittäisten kirjastojen varastointimahdollisuudet ovat rajalliset. Ja varastointi kannattaa keskittää yhteen paikkaan aivan samoin kuin kirjoilla-kin.”

”Oman osaston tilat ovat niin hyvät, että meillä ei ole tarvetta tällaiseen varastointiin. Ajatuksena kylläkin hyvä, jos luettelointi ja hakumahdollisuudet ovat kunnossa.”

Asioiden tärkeysjärjestys

Toinen kysymys käsitteli varastointiratkaisuun liittyviä piirteitä, joista pyydettiin laittamaan tärkeysjärjestykseen mainitut kolme; luetteloinnin syvyys ja tarkkuus, henkilökunnan määrä ja palvelun nopeus sekä kaukopalvelun maksuttomuus.

Selvästi tärkeimpänä pidettiin luetteloinnin syvyyttä ja tarkkuutta (12/14), vain kaksi nosti ykköseksi palvelun nopeuden. Maksuttomuutta ei kukaan pitänyt tärkeimpänä piirteenä, mutta toiseksi tärkeimpänä sitä piti puolet vastaajista. Vähiten tärkeän piirteen kohdalla äännet jakautuivat myös kahtia palvelun nopeuden ja maksuttomuuden kesken. Näin perusteltiin näkökantoja.

”Ehdottomasti tärkein asia on luetteloinnin syvyys ja tarkkuus – musiikkiaineisto vaatii kaikissa tapauksissa syvää luetteloinnin, koska muuten aineisto ei löydy.”

”Jos riittävää henkilöstöresurssia ei ole käytössä, ei riittävä luettelointisyvyys liene mahdollinen, koska musiikin luettelointi on tunnetusti melko aikaa vievää puuhaa. Maksuttomuus on tietysti palvelun saatavuuden kannalta erittäin tärkeä asia, mutta tuosta palvelun nopeudesta olisin valmis tinkimään.”

”Asiakkaat eivät suostu odottamaan useita päiviä. Henkilökunnan määrä ei ole kriteeri, palvelun nopeus on. En ota kantaa siihen, miten se toteutetaan.”

”Toiseksi tärkein on kaukopalvelun maksuttomuus. Vaihtoehtoisesti palvelun on oltava hyvin edullista ja samanarvoista muun varastoaineiston käytön kanssa.”

”Aineiston on oltava hyvin dokumentoitua, jotta sen ylipäätään tietää olevan olemassa – erityisesti musiikissa eivät yksittäiset sävelteokset löydy, elleivät niiden luettelointitiedot ole riittävät.”

”Mielestäni on itsestään selvää, että luetteloivaa henkilökuntaa on oltava riittävästi, koska pitkät viiveet luovutetun aineiston käsitellessä merkitsevät sitä, että aineisto ei ole kenenkään ulottuvilla/käytettävissä.”

”Kaukopalvelun kohtuuhintaisuus on tärkeää.”

”Kirjastolle ei ole mielekästä maksaa kaukopalvelumaksuja etenkin, jos kirjasto itse on lähettänyt aineiston yhteiseen käyttöön – jo nykyisin meillä perittävä viiden euron kaukolainamaksu karsii asiakkaita.”

Miten ja minne?

Kolmannella kysymyksellä kartoitin näköpiirissä olevien vaihtoehtojen suosiota. Vastaukset menivät sen verran ristiin, että on vaikea sanoa minkään vaihtoehdon nauttivan ylivoimaista suosiota. Neljä vastanneista piti ratkaisuvaihtoehtoja samanarvoisina, samoin neljä HelMet-musiikkivarastoa parhaana nykytilanteessa, mutta Varastokirjastoa, jo se saisi riittävät resurssit. Neljä vastaajaa oli sitä mieltä, että HelMet-musiikkivarasto olisi kaikissa tapauksissa parempi ratkaisu, ja kaksi taas piti Varastokirjastoa kaikissa tapauksissa parempana. Perusteluissa näkyy kannanmäärittelyn vaikeus:

”Kumpi tabansa on ratkaisuna käypä, jos resurssointi ja dokumentointi ovat kunnossa.”

”Musiikin varastointipaikka on sivuseikka, kunhan palvelu toimii ja aineisto on luetteloitu syvatasoisesti.”

”Varastokirjaston sijainnilla ei merkitystä. Pääasia, että sellainen tulee ja mieluummin pian, kun tietääkseni muutkin kirjastot poistavat av-aineistoa tilantarpeeseensa.”

”Kysymyksessä on liian monta epävarmaa tekijää eli jos sanaa. Keskeisintä on, että on työvoimaa dokumentoida musiikin varastoaineistot tarpeeksi syvästi. Se missä se tapahtuu tai missä aineistoja säilytetään on vähempimerkityksellistä.”

”Jos Varastokirjasto saisi asianmukaiset resurssit, kannattaisin varastointitehtävän antamista Varastokirjastolle. Muussa tapauksessa tehtävän voi antaa keskuskirjastolle.”

”Mikäli Varastokirjaston tilanne ei muutu, lienee parasta, että valtakunnallinen varasto toimii Tikkurilassa. Resurssit tämäkin toki vaatii. Mikäli Varastokirjaston resurssit olisivat asianmukaiset, olisi selkeämpää, että musiikki-varasto toimisi sen yhteydessä.”

”Varaston fyysisellä sijainnilla ei ole juurikaan merkitystä. Varaston sijaitseminen keskuskirjaston yhteydessä on mielestäni ihan hyvä ratkaisu. Ainoa ongelma tässä suhteessa liittyy Helmet-tietokantaan, jossa ei ole käytössä osakohde-luettelointia ja joka on käytössä ainoastaan pääkaupunkiseudulla. Olennainen on tietysti tuo resurssointikysymys. Jos Kuopion Varastokirjastoon ei tule riittävää määrää osavaa henkilökuntaa, ei valtakunnallisen musiikkivaraston tai AV-varaston syntymiselle ole siellä edellytyksiä. Johan meillä on vuosien kokemus siitä, mitä merkitsee äänitteiden

emotasoinen luettelointi tai luettelointitietojen täydellinen puuttuminen tietokannasta – musiikkiaineistojen kannalta Kuopion Varastokirjasto on aikalailla merkityksetön lukuun ottamatta musiikkikirjallisuutta ja musiikkielehtiä. Jos taas Varastokirjasto saisi riittävät resurssit, olisin sitä mieltä, että Kuopio vetäisi pidemmän korren musiikki- & AV-varastona. Perusteluna se, että silloin aineisto luetteloitaisiin Aleph-järjestelmään, joka on Suomen kansallisiin bibliografioiden, Fennican ja Violan pohjana. Tämä olisi viisasta myös suunnitteilla olevaa valtakunnallista yhteisluetteloa silmällä pitäen.”

”Musiikkivarastointi sopii hyvin keskuskirjastolle, mikäli edellisessä kohdassa mainitut edellytykset täyttyvät – lisäksi kirjastojärjestelmän on suotava joko kirjastolle tai etäasiakkaalle mahdollisuus varata aineisto suoraan tietokannasta. Erilliset sähköpostitilaukset eivät kuulu enää hyvään palveluun. Jo nyt muiden kirjastojen olisi saatava suora varausmahdollisuus HelMet-tietokannasta. Jos Varastokirjasto saisi asianmukaiset resurssit ja riittävän luettelointitietämyksen omaavan henkilöstön aineiston käsitteelyyn, olisi valtakunnallisen varaston paikaksi Varastokirjasto erinomainen. Ehkä Varastokirjasto voisi tarjota jatkuvuutta paremmin kuin kunnallinen kirjastolaitos.”

”Sijainnilla ei sinänsä ole merkitystä, mutta vaikuttaa siltä että pääkaupunkiseudulla olisi edellytykset saada nopeammin toimintaan kansallinen varasto.”

”Mielestäni hyvä ratkaisu on antaa myös musiikin varastointi yleisten kirjastojen keskuskirjastolle. Olemme jo lähettäneet aineistoa Tikkurilaan, ja heidän tapansa toimia ja luetteloida on ammattitaitoista ja pätevää. Myös aineisto löytyy tiedonhaussa hyvin luetteloinnin syvyyden vuoksi.”

”Helsinki tuntuisi paremmalta ratkaisulta ihan työvoimaakin ajatellen.”

”Tikkurilan varasto toimii jo ja hyvin, Kuopio ei ole saanut hommaa toimimaan moneen vuoteen.”

”Pitäisin kyllä Varastokirjastoa oikeana paikkana, status olisi silloin sama kuin kirja-aineistolla. Vaatisi kyllä tämän vähän poikkeavan resurssitarpeen ymmärtämistä.”

”En pidä parhaana HelMet-vaihtoehtoa, koska tietokanta ei mahdollista aineistojen luettelointitietojen kopioimista/poimimista suoraan lähettävän kirjaston tietokannasta ja koska HelMet tietokanta ei sisällä osakohdeluettelointia, joka mahdollistaa täsmällisen ja vain yksittäiseen teosta koskevaan tietueeseen kohdistuvan tiedonhakujärjestelmän. En myöskään pidä keskuskirjastoratkaisua parhaana ratkaisuna siinäkin tapauksessa, että Varastokirjaston resurssit säilyvät (toistaiseksi) ennallaan, sillä on mahdollista, että nykyisetkin resurssit voisivat riittää tulevaisuudessa Varastokirjaston ehdittyä käsittelemään sinne nyt kertyneen luetteloimattoman aineiston ja jos/kun ai-

neisto voisi olla nykyistä helpommin poimittavissa suoraan lähettävien kirjastojen tietokannoista suorien poimintayhteyksien kautta. Näin voisi mahdollistua myös sellainen ratkaisu, jossa luettelointitietueet säilyisivät myös lähettävän kirjaston tietokannassa ja siihen tehtävän linkityksen avulla asiakas voisi päätyä tilaamaan aineistoa kaukolainaksi ’oman’ kirjaston tietokantaan tehdyn tiedonhaun tuloksena.

Edellä kuvattu, mahdollisimman toivottava tilanne voisi toteutua hyvinkin nopeasti, mikäli Varastokirjasto saisi asianmukaiset resurssit: Tietokannan laajennus esimerkiksi osaksi VIOLAA tai VIOLAn kaltaisesti täydennetty VAARI (eli osakobteet mukaan), suorat yhteydet lähettävien kirjastojen tietokantoihin (esim. ns. kimppojen kautta) ja hivenen lisää luettelointiresursseja, joita ei ehkä tarvita enää kovinkaan paljon, sillä tulevaisuudessa suurin osa varastoitavasta aineistosta on jo tallennettu tietokantaan/toihin, jolloin ns. primaariluettelointia ei tarvittaisi aiemmin oletetussa laajuudessa. Myöskin sillä, että kaikkei aineistot varastoitaisiin pysyvästi samaan yksikköön tai osoitteeseen, joka noudattaa samoja menettelytapoja ja logistisia yhteyksiä, jotka jokainen loppukäyttäjä oppii/ on oppinut, on oma merkityksensä. Tämänkaltaisen järjestely saattaisi mahdollistaa myös asiakkaiden suoraan VAARISTA tekemät kaukolainapyynnöt haluamansa kirjastoyksikköön (tai jopa suoran postiyhteyden) kautta.”

Johtopäätöksiä

Tämän suppeankin kyselyn perusteella näyttää selvältä, että maakuntakirjastoissa halutaan ammattitaitoisia ja kunnolla resursoitua valtakunnallista musiikkija av-aineistojen varastointiratkaisua. Ykköskriteeriksi osoittautuu riittävän syvällinen dokumentointi, joskin myös palvelun riipeys ja maksuttomuus ovat tärkeitä.

Selkeimmin maakuntakirjastojen ammattilaisten näkemykset eroavat toisistaan ratkaisuvaihtoehtoja punnittaessa. On tosin muistettava, että vastaajien tilanne on hankala, koska ihanneratkaisuksi koettu ei välttämättä ole realistisesti mahdollinen. Tätä kirjoitettaessa mitään välitöntä ratkaisua ei ole näköpiirissä. HelMet-musiikkivarasto jatkaa toimintaansa pääkaupunkiseudun kirjastojen yhteisenä ratkaisuna ja Varastokirjastolla ei ole ainakaan resursseja ottaa av-aineistojen varastointia vastuulleen (olisiko tähän halua parempienkaan resurssien olosuhteissa, ei ole tiedossa). HelMet-musiikkivarastoa hoitavan Heikki Poroilan arvion mukaan opetusministeriö ei ole tekemässä ratkaisua mihinkään suuntaan, ennen kuin Varastokirjaston hallinnolliseen asemaan liittyvät pohdiskelut ovat ratkenneet.

Odotus siis jatkuu, mutta kyselyn perusteella ainakin kentällä toivotaan toimivaa ja uskottavaa varastointiratkaisua nopealla aikataululla.

Jaska
Järvilehto

Informaatio- ja kirjastopalvelujen merkonomi Keuda Keravasta 2010, lisäksi viestintä- ja mediatieteiden opintoja Vaasan ja Lapin yliopistoissa. Siviilipalvelus Lapin maakuntakirjaston musiikkiosastolla 2005-2006. Harjoittelija ja sijaisuuksia asiakaspalvelutehtävissä Kirjasto 10:ssä 2009. Harjoittelija Tikkurilan kirjaston musiikkiosastolla 2010. Määräaikaisena projektityöntekijänä HelMet-musiikkivarastossa elokuusta 2010 alkaen. Vapaa-aika kuluu lähinnä elokuvia katsellen ja niistä lukien. Myöntää myös tunnustavansa itsensä seuraavasta Robert Frippin lausahduksesta: ”Me and a book is a party. Me and a book and a cup of coffee is an orgy.”

Musiikkiosaston poistoperiaatteita Tampereella

Pirjo Hakuni

Yleistä

Tampereen kaupunginkirjastossa on yleiset, koko kokoelmaa koskevat poisto- ja varastointiperiaatteet, jotka uusi-
taan vähintään joka viides vuosi. Näitä periaatteita noudatetaan pääpiirteissään myös musiikkiosaston aineiston
varastoinnissa ja poistoissa. Musiikkiosaston kokoelman sisällöstä vastaavat osaston kirjastonhoitajat, joiden kes-
ken kokoelman toimittaminen (aineiston valinta, varastointi, poistot ja siirrot) on jaettu vastuuluokittain. Kokoel-
mien ulkonaisesta kunnosta vastaavat musiikkiosaston kirjastovirkailijat vastuuluokittain. Musiikkiaineistoa poiste-
taan, kun se on huonokuntoista, vanhentunutta, puutteellista tai tarpeetonta. Ennen poistoa selvitetään aina varas-
tointitarve. Myös palauttamatta jääneet lainat, joita ei ole saatu perityksi, ja kadonneet kappaleet poistetaan tieto-
kannoista tietyn ajan kuluttua.

Äänitteet (CD-levyt ja DVD-levyt)

Äänitekokoelma käydään kokonaisuudessaan läpi vuosittain, pop/rock-musiikkiäänitteet kaksi kertaa vuodessa.
Ulkoasultaan huonokuntoisia äänitteitä poimitaan myös päivittäisten palautustarkistusten yhteydessä poistoon, tar-
kempaan tarkastukseen ja hiontaan. Äänitekokoelmasta joudutaan poistamaan myös lainauskelpoista ja vähäistä
kysyntää omaavaa aineistoa, koska musiikkiosaston tilat asettavat selkeät rajat kokoelman koolle.

Poistopäätöksiin vaikuttavia asioita ovat

(1) **Äänitteen kunto ja ulkoasu** (erittäin kuluneet, silmämääräisesti katsottuna ja häiriöitä sisältävät levyt poistetaan; jos levyn keskiössä on halkeama, levy poistetaan; myös puuttuva kansilipuke tai tekstilipuke voi joskus johtaa varsinkin kuluneen levyn poistamiseen).

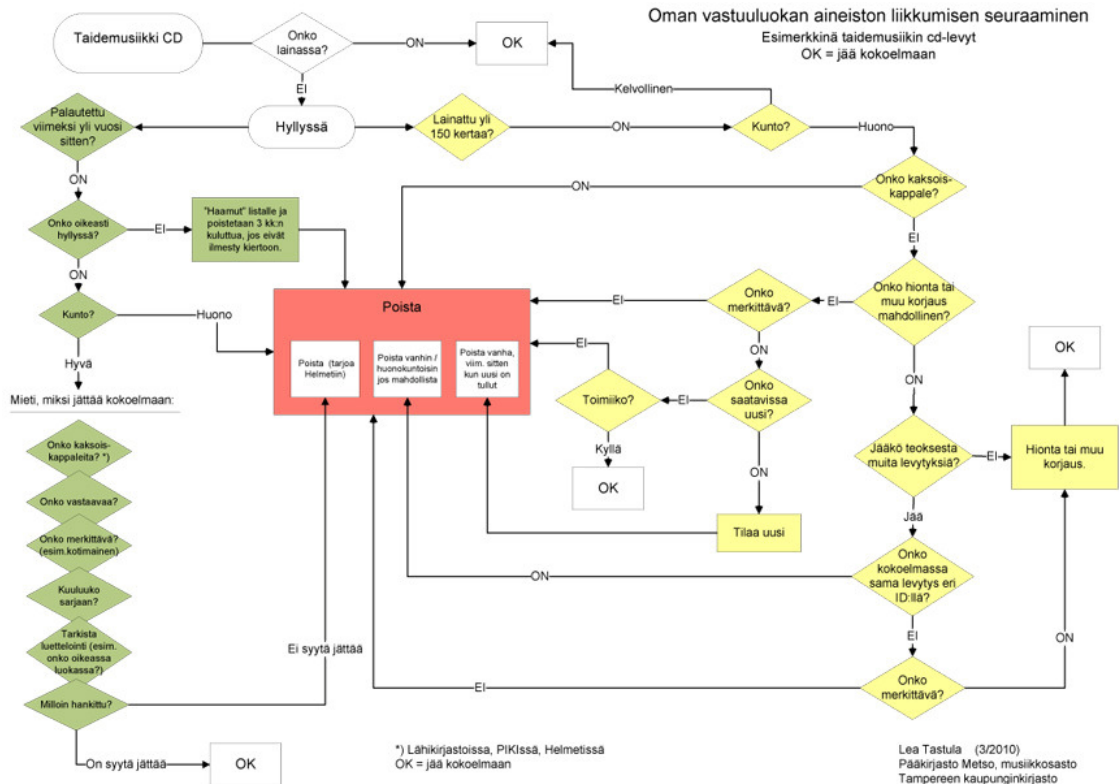
(2) **Äänitteen kierto** (poistopäätökset tehdään eri musiikin lajeissa pääpiirteissään seuraavasti: taidemusiikissa kahden vuoden kiertämättömyys johtaa poistoon, myyntiin tai valtakunnalliseen varastointiin; populaari- ja etnomusiikissa reagointiraja on 0,5-1,5 vuotta (liukuma rockista jazziin/etnoon) – kotimaisten levyjen osalta voidaan tehdä nimekekohtaisia erillisratkaisuja (huom! toistaiseksi musiikkiosaston kokoelmasta ei ole löytynyt 0-lainattuja ollenkaan); toimitushetkellä hyllyssä olevat, 150-200 kertaa lainatut äänitteet tarkistetaan silmämääräisesti ja huonokuntoiset poistetaan; mikäli kysymyksessä on merkittävä äänite, jota ei ole saatavissa, levy hiotaan / ulkoasua restauroidaan; kaikki äänitteet tarkistetaan aina niiden palautuessa lainasta ja erityisen paljon kiertäneet poistetaan – musiikillisesti merkittävimpien tilalle tilataan uusi vastaava tai vaihtoehtoinen äänite).

(3) **Nimekkeen kappalemäärä ja äänitteen sisältö suhteessa koko kokoelmaan** (äänitteitä on musiikkiosastolla yleensä 1 kpl/nimeke; jos nimekettä on hankittu kysynnän vuoksi useampi kappale, kuluneempi äänite poistetaan kysynnän vähetessä; samasta äänitteestä saattaa olla kokoelmassa useita ”painoksia” – ennen poistopäätöstä tutkitaan kokonaistilanne ja äänitteen sisältämien teosten saatavuus; ennen poistopäätöstä tutkitaan onko kokoelman muilla äänitteillä vastaavia sisältöjä – myönteinen vastaus nopeuttaa poistoa).

(4) **Äänitteen musiikillinen merkittävyys** (koska useimpia levyjä hankitaan kokoelmaan vain yksi kappale, kerta-kaikkisia poistopäätöksiä hidastavat esim. kotimaisuus (säveltäjä tai esittäjä), ainutkertainen levytys tai asema ko. teosten levytysten joukossa (säveltäjä, esittäjät, musiikinlajin kokonaissaatavuus).

(5) **Näppituntuma ja tapauskohtaisuus** (poistopäätöksiä tehdään jo hankintavaiheessa t.s. nimekettä ei tilata, jos sen käyttö ennakoitaan vähäiseksi; musiikkielämän seuranta johtaa intuitiivisiin ratkaisuihin säännöistä riippumatta).

Käyttökelpoiset, kokoelmasta poistettavat ja musiikillisesti merkittävät äänitteet lähetetään valtakunnalliseen musiikkivarastoon. Musiikkiäänitteitä varastoidaan omaan kokoelmaan vain poikkeustapauksessa. Äänitteitä tarjotaan kokoelman toimitustyön eri vaiheissa mahdollisuuksien mukaan myös lähikirjastojen kokoelmiin. Muut poistetut ja käyttökelpoiset äänitteet ja kuvatalenteet myydään tai hävitetään.

Nuotit

Nuotikokoelma käydään läpi eli toimitetaan vähintään viiden vuoden ajanjaksossa, populaarimusiikin osalta vuosittain. Huonokuntoisia nuotteja poimitaan myös päivittäisten palautustarkistusten yhteydessä poistoon tai korjattavaksi. Poistopäätöksiin vaikuttavia asioita ovat mm. seuraavat:

(1) **Nuotin ulkonainen kunto** (resuiset, erittäin likaiset ja korjauskelvottomat nuotit poistetaan; sisällöltään vaillinaiset nuotit poistetaan (jos osa kokonaisuutta, esim. soitinSTEMMA puuttuu; molemmissa em. tapauksissa poistetun tilalle ostetaan uusi kpl., jos sille näyttää olevan kysyntää ja nuotti on saatavissa).

(2) **Kierto** (aineiston kiertonopeuden vaikutus poistopäätöksiin tehdään tapauskohtaisesti, esim. taidemusiikin nuotit eivät sisällöllisesti vanhene ja ”heräävät elämään” sykleittäin; kuitenkin pitkä, esim. 7-8 vuoden lainaamattomuus johtaa yleensä poistopäätökseen (aikaraja määrittänyt mm. soittimen harvinaisuuden ja muun poistoehdokkaalle vaihtoehtoisen aineiston määrän mukaan) – populaarimusiikin osalta ulkomainen aineisto poistetaan, kun kysyntä on vähäistä ja keskimääräisesti reagoitiraja on n. 1-2 vuoden kiertämättömyys; sarjat pyritään pitämään kokoelmissa kokonaisina, vaikka joku osa kokonaisuudesta kiertää huonosti; keskeisten säveltäjien/artistien tuotanto yritetään pitää kokoelmissa silloinkin kun kiertonopeus on pieni, jotta säilytetään kokoelman monipuolisuus ja edustavuus).

(3) **Nimekkeen kappalemäärä ja nuotin sisältö suhteessa koko kokoelmaan** (ainoan kappaleen osalta poistokriteerinä on kysyntä, kirjaston ainoa kappale lähetetään yleensä valtakunnalliseen varastoon; kun nimekettä on useampia kappaleita, esim. soitonoppaita, kysyntä määrittää poiston; jos kokoelmassa on vaihtoehtoja poistoehdokkaalle, poistopäätös syntyy helpommin kuin päinvastaisessa tilanteessa).

(4) **Nuotin musiikillinen merkittävyys** (esim. kotimaisia, ainutkertaisia julkaisuja ei poisteta, vaikka kysyntä on hyvin satunnaista; nuotinnoksen/sovituksen erityisyys ja nuotin harvinaisuus hidastavat poistopäätöstä).

(5) **Näppituntuma ja tapauskohtaisuus** (ennakolta vähäiseksi tiedetyn kysynnän vuoksi nuottia ei hankinta lainkaan, koskee myös kotimaista aineistoa; tapauskohtaisesti tehdään intuitiivisia ratkaisuja).

Suomalaista musiikkia sisältäviä nuotteja varastoidaan käyttöarvon mukaan yleensä 1 kpl., muita nuotteja vain harkinnan mukaan. Musiikillisesti merkittävää nuottiaineistoa lähetetään valtakunnallisiin musiikkivarastoihin.

Kirjat

Kirjakokoelma käydään kokonaisuudessaan läpi eli toimitetaan vähintään kolmen vuoden ajanjaksossa, populaarimusiikin osalta vuosittain. Poistopäätöksiin vaikuttavia asioita ovat mm. seuraavat:

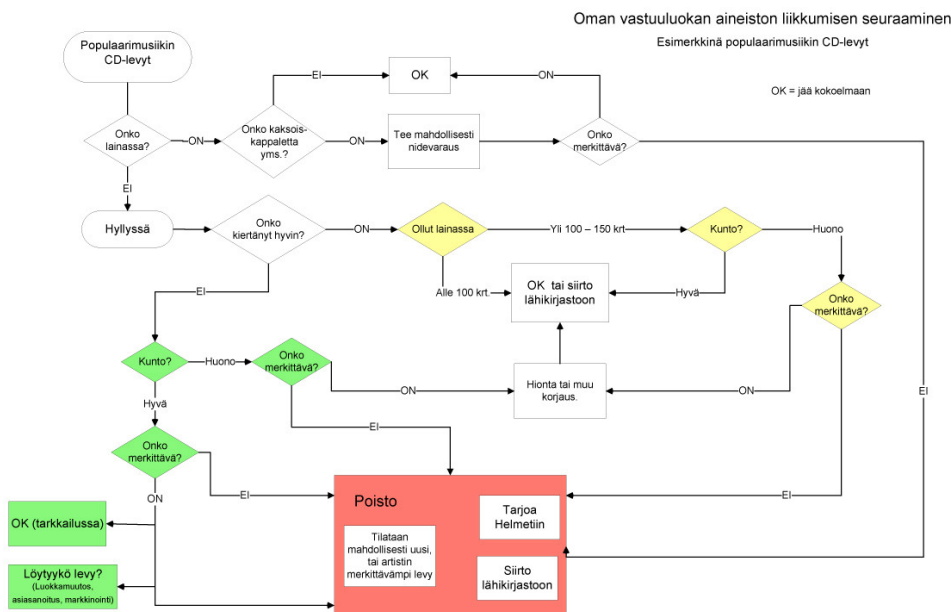
(1) **Kirjan ulkoinen kunto** (korjauskelvottomat ja huonokuntoiset niteet poistetaan, ellei kirja ole erityisen merkittävä).

(2) **Kierto** (aineiston kiertonopeuden vaikutus poistopäätöksiin vaihtelee luokittain ja joskus myös tapauskohtaisesti; alansa klassikko saa olla vailla lainauskäyttöä myös yli viisi vuotta, kun taas populaarimusiikin teoksia voidaan poistaa, ellei kirjaa ole lainattu vuoteen ja myös se milloin kirjaa on viimeksi lainattu, vaikuttaa poistopäätökseen).

(3) **Nimekkeen kappalemäärä** (jos nimekettä on useampia kappaleita, kysyntä määrittelee poistonopeuden; suomalaisen nimekkeen viimeinen kappale varastoidaan kun kysyntä on hyvin vähäinen).

(4) **Kirjan merkittävyys** (jos kokoelmassa on vastaavaa tietoa sisältäviä muita nimekkeitä, vähemmän kysytty aineisto poistetaan).

Suomenkielistä musiikkikirjallisuutta varastoidaan pääsääntöisesti 1 kpl. Poistettua kirjallisuutta lähetetään valtakunnalliseen varastokirjastoon.

Tarvitaanko kirjastoja verkkojen maailmassa?

Heikki Poroila

- Oheinen kirjoitus perustuu puheenvuoroon, joka pidettiin Jyväskylän maakuntakirjastokokouksessa maaliskuussa 2010. Vaikka musiikkikirjastot ja musiikki eivät ole tekstissä aivan keskiössä, eivät ne ole kaukana. Teksti julkaistaan tässä hieman alkuperäisestä tiivistettynä. ▪

Otsikon kysymykseen voi lyhyesti vastata, että eiköpähän vain tarvita, eihän tämä ihmisten maailma nyt sentään kaikilta osin ole mullistunut. Tällainen optimismi ei välttämättä olisi katteetonta, mutta ehkä ei kuitenkaan ole olennaista se, ollaanko tai missä määrin taipuvaisia luottamaan hyvään tulevaisuuteen vaan se, millaisiin todellisiin ja näköpiirissä oleviin tosiasioihin tulevaisuuden odottelu perustuu.

Tässä suhteessa ei ainakaan aineistosta ole puutetta. Viestimet ovat pullollaan uutisia teknisistä keksinnöistä ja niiden arkisista sovelluksista, paljon myös puhutaan ihan nurkan takana olevista valtavista askeleista, joiden avulla päästään eroon sekä todellisista että kuvitelluista ihmisen onnen esteistä. Vaikeampaa lieneekin poimia paljoudesta juuri ne ilmiöt, joiden kautta ja takia elämämme – ja siinä sivussa kirjastopalveluiden yhteiskunnallinen merkitys – muuttuu.

Olen eri yhteyksissä tarkastellut tulevaisuutta toisaalta tekniikan, toisaalta lainsäädännön, erityisesti tekijänoikeuteen liittyvän juridiikan, kehityksen kautta. Molemmista arvelen jotain tietävänikin. Kolmas osatekijä, jota mielelläni tuntisin enemmän ja pa-

remmin kuin tunnen, on itse ihminen erilaisine odotuksineen, tarpeineen ja käyttäytymismalleineen. Vaikka arkinen kokemus usein näyttää ihmisen avuttomana insinöörien ja kauppiaitten salaliiton uhrina, monet merkit viittaavat siihen, että ihmisten massamittainen liikehdintä kuitenkin muovaa muutoksen etenemisen suuntaa ja rakennetta enemmän kuin mikään muu.

Siksi on tärkeätä tekniikan ja lakien ohella pohtia, mikä rooli on tahtovalla ja torjuvalla, kiinnostuneella ja tympääntyneellä tai suoraan aktiivisesti osallistuvalla ja passiivisesti sivusta tapahtumia seuraavalla ihmisellä.

Ω Ω Ω

Jos on uskominen kulttuurihistorioitsijoita, ihmisen maailma koki 1900-luvulla useita mullistuksia, joiden jälkeen se ei ollut enää kuten ennen. Kirjapainotaito on tässä prosessissa kaukainen tapahtuma ajalta, jolloin mullistuksia esiintyi harvakseltaan. 1800-luvun tekniset älypääät ryhtyivät ottamaan valokuvia, teke-

mään elokuvia ja taltioimaan ääntä sekä lähettämään viestejä valon (tai sähkön) nopeudella ympäri maailmaa. Uudet keksinnöt eivät kuitenkaan muuttaneet useimpien maailman kansalaisten elämää kuin satunnaisesti. Epätasainen tulonjako jo piti huolen siitä, että vain pienellä yläluokalla oli varaa nauttia insinöörien neroudesta.

Tässä mielessä yksittäisiä teknisiä keksintöjä tärkeämpää on havaita, kuinka 1900-luku kaikkine hirvine vaiheineenkin merkitsi modernin, tekniikkaa hyödyntävän ihmisen ilmaantumista kaikille manteleille massamitassa, ei vain pienen etujoukon muodossa. Massojen vaurastuminen oli myös ehto nopealle kehitykselle, koska kehitystyössä tarvittavan varallisuuden kerääminen edellytti paljon laajempaa yhteiskunnallista rahoituspohjaa kuin millainen oli ollut tarjolla esiteollisessa tai agraarisessa yhteiskunnassa.

Koko 1900-lukua voidaankin kutsua maailmamme tiivistymisen ja homogenisoitumisen aikakaudeksi. Uusi tekniikka ei ainoastaan tehnyt mahdolliseksi uusia kulttuurisia ilmiöitä, vaan se myös lyhensi monin eri tavoin melkein kaikkien ihmisten välistä fyysistä ja henkistä etäisyyttä. Myös viestinnälliset ilmiöt levisivät ympäri maapallon tehden 1900-luvun ihmisistä aiempaa selvemmin koko maapallon tapahtumien todistajia. Vielä 1800-luvulla tieto jonkin luonnonmullistuksen tai vaikkapa uuden oopperan ensiesityksestä liikkui verkkaisesti, eikä päätynyt hitaastikaan kaikkien ulottuville. 1900-luvulla ja vielä selkeämmin nyt 2000-luvulla viestinnän vauhti ja ulottuminen kaikkialle ovat koko ajan vain kiihtyneet.

Yleiset kirjastot – myös avoimet tieteelliset kirjastot – syntyivät osana tätä viestinnällisen kulttuurin levittäytymistä kaikkialle ja kaikille. Ajatus, että kuka tahansa voisi ja kenen tahansa olisi jopa suotavaa hankkia sivistyksen ja kulttuurin tuotteita käyttöönsä varallisuudesta riippumatta, oli perusidealtaan varsin kumouksellinen, vaikka se jäikin helposti aktiivisen kansanvalistamisen joskus kyseenalaistenkin tarkoituksien taakse piiloon.

1900-luvun alkupuolen ajan kirjastopalveluiden viestinnällinen kirjo oli vielä melko suppea ja heijasti ns. kirjaviisauden hyvettä. Kirjastopalveluihin sijoitettiin yhteistä varallisuutta siinä toivossa, että kansa viisastuisi ja samalla rauhoittuisi lukemalla opettavaista ja valistavaa kirjallisuutta. Vaikka gramofoni tai elokuvakone eivät enää olleet harvinaisia, ei niitä vielä pidetty – varsinkaan Suomessa – kirjojen veroisina viestiminä. Paljon ripeämmin erityisesti elokuvan keinoihin tartuttiin Suomen itäpuolella, missä nuoren bolševikkivaltion johtajat halusivat kansan sekä sähkön että sähköistävien elokuvien piiriin.

Ω Ω Ω

1900-luvun viestintää mullistaneiden teknisten keksintöjen lista on pitkä. Ääniteknologian puolella tär-

keitä virstanpylväitä olivat radion jälkeen moderni äänilevy 1950-luvulla, c-kasetti 1970-luvulla ja CD-levy 1980-luvulla. Valokuvan puolella ei kehitystä juurikaan tapahtunut ennen 2000-luvun digitaalisia kameroita. Elävän kuvan puolella tapahtui sitäkin enemmän, kun ensin televisio ja sitten videonauhuri mullistivat valtavan ihmisjoukon vapaa-ajan viettämisen tapoja (edellytyksenä oli tietenkin ollut, että tuota vapaa-aikaakin oli enemmän kuin ennen). Tässä kehityksessä 2000-luvun DVD- ja teräväpiirtotekniikat ovat olleet vain pientä viilausta.

Valtavia tapahtui myös ihmisen keinoissa ottaa erilaisia sisältöjä talteen ja monistaa sekä levittää niitä. Kelanauhuri eli magnetofoni oli vielä harvojen herkkua, mutta kasettinauhuri antoi kaikelle kansalle mahdollisuuden ottaa radiosta tai äänilevyiltä talteen juuri sitä musiikkia, mitä haluttiin. Tällainen vapaus muutti ihmisten suhdetta musiikkiin, aivan kuten videonauhuri muutti suhdetta elokuvaan ja television katselemiseen. Tässäkään prosessissa mahdollisuus kopioida ääntä digitaalisesti ei tuonut tilanteeseen mitään järjestyttävää muutosta, vain laatu parani helposti ja halvalla.

Vuosisatojen ajan suhteellisen vakaana ja muutumatottomana pysynyt kirjapainoihin nojautunut kirjallinen kulttuuri mullistui, kun markkinoille tuli tehokkaita valokopioilaitteita. Vaikka tekstin ja kuvien kopioimisella oli pitkät perinteet, uusi tekniikka nopeutti prosessia tavattoman paljon, vähensi kopioimisvirheistä johtuvaa hälyä ja ennen muuta ulottui käytännöllisesti katsoen kaikkien ulottuville. Kirjastoihin hankitut valokopioikoneet olivat tässä suhteessa yhteiskunnallisesti merkittävä palvelu, eikä tuo merkitys ole vielääkään kadonnut kopiokoneitten suhteellisen kalleuden ja ihmisten satunnaisten tarpeitten takia.

Kopioimista helpottavien keksintöjen vaikutusta kirjaston tarpeellisuuteen ei liene paljoakaan tutkittu. On kuitenkin todennäköistä, ettei ainakaan valokopiotekniikoilla ole ollut kirjaston muuta käyttöä vähentävää vaikutusta, kuten ei myöskään mahdollisuudella tehdä äänitekopioita. Uudet tekniikat eivät poistaneet kirjastopalveluiden perusideaa, vaan pikemminkin toivat siihen uusia ulottuvuuksia ja sisältöjä. Ei liene liioittelua sanoa, että viestintäteknikan kehitys 1900-luvulla vain satoi julkisten kirjastojen laariin synnyttämättä mitään merkittävää spekulointia kirjastopalveluiden tarpeellisuudesta.

Ω Ω Ω

Sitä suurempia ja dramaattisempia ovat olleet ne vaikutukset, joita erityisesti informaation levitystekniikan kehitys on tuonut mukanaan. Kirjastolaitos on kansainvälisestikin katsoen ollut ns. uuden tietotekniikan eturintamassa ottaen käyttöön keksinnön toisensa jälkeen. Tästä huolimatta tai juuri sen takia erityisesti digitaalisen informaation levittämiseen soveltuva verkko (internet, intranetit jne.) on asetta-

nut kirjastot ehkä ensimmäistä kertaa ihmisen historiassa tilanteeseen, jossa uusi tekniikka saattaa muodostua perinteiselle palvelulle paitsi mahdollisuudeksi, myös uhkaksi.

Miksi juuri jakelutekniikalla on näin dramaattisia vaikutuksia kirjastopalveluihin? Syitä on etsittävä sekä kirjastotoiminnan perusluonteesta että jakeluun liittyvistä taloudellisista näkökulmista. Vaikka kirjastossa työskentelevät näkevät palvelun keräämisen, dokumentoimisen ja tallessa pitämisen tehtävänä, useimmille asiakkaille kirjasto on paikka (tai palvelu), josta haetaan dokumentteja tai informaatiota, joita ei muilla keinoilla ole mahdollista saada. Miten tai mistä kirjasto pystyy halutun järjestämään, se ei välttämättä asiakasta kiinnosta. Kirjasto on asiakkailleen ennen muuta jakelupalvelua.

Jakelulla on taloudellisessa järjestelmässä keskeinen rooli sen takia, että vain saamalla tuotettu aineisto kunnolla jakeluun voidaan siihen liitetyt taloudelliset odotukset lunastaa. Hienoinen painettu kirja tai äänite täytyy saada myydyksi mahdollisimman monelle ihmiselle mahdollisimman korkeaan hintaan. Kummankin tavoitteen osalta julkinen ja maksuton kirjasto on ei ainoastaan epätoivottava, vaan suoraan vastustettava ilmiö.

Monistettujen sisältöjen yleisölle myymisestä tulonsa saava teollisuus ei ole koskaan ollut innostunut pohjoismaisesta maksuttoman, kaikille avoimen yleisen kirjaston ideasta. Sen kansalaisia rauhoittava vaikutus on toki aina myönnetty, mutta ilman rahaa pyörivä kierrätysjärjestelmä, joka antaa kansalaisille mahdollisuuden päästä käsiksi haluttuihin kulttuuriin sisältöihin joutumatta asioimaan kaupassa, on yksinkertaisesti huono idea kaupallisen levityksen kannalta. Syynä näennäiseen rauhaan ei olekaan mediateollisuuden sivistyksellinen jalous vaan se, että vastineeksi maksuttomasta kierrätyksestä siihen liittyvine kopioimismahdollisuuksineen valtiolta on säätänyt joukon lakeja, joilla edes osa potentiaalisesti menetetyistä tulosta saadaan takaisin tekijöille ja kustantajille.

Mutta kun sitten avoimet tietoverkot 1990-luvun alkupuolella alkoivat juuri kenenkään asiaa etukäteen tajuamatta muuttua armeijan ja yliopistoväen kummajaisesta ennen näkemättömän tehokkaaksi ja halvaksi tavaksi kommunikoida ja levittää digitaaliseen muotoon saatettuja kulttuurisia sisältöjä, teollisuus heräsi tositoimiin ja lobbasi vuosikymmenen puolivälissä kaikkien asioista päättävien valtioitten johdot vuonna 1996 hyväksytyn kansainvälisen tekijänoikeussopimuksen taakse.

Tuon sopimuksen tärkein sisältö päivän teeman kannalta oli siinä, että lainsäädännön keinoin estettiin mm. kirjastolaitosten perinteisen tyylinen palvelutoiminta internetissä. Asiaa ei tietenkään esitelty tässä valossa, mutta kun sattuman oikusta olin itsekkin mukana lukuisissa 1990-luvun WIPO-sopimusta koskeneissa eurooppalaisissa kokouksissa, voin todistaa lopputuloksen olleen täysin harkittu. Kirjastoista ha-

luttiin sisältöjen verkkopakajana ja –levittäjänä tehdä täysin hampaaton sivustakatsoja tai vaihtoehtoisesti sopimusperusteisiin neuvotteluihin pakotettu palvelija. Niin myös tapahtui kaikissa niissä maissa, joissa tekijänoikeudella ja sen suojalla on yhteiskunnan tuki takanaan.

Ω Ω Ω

Näin karun historiikin jatkeeksi on syytä hiukan eritellä niitä olosuhteita, joissa julkiset kirjastot toimivat ns. verkkoympäristössä. Tärkein reunaehto on tekijänoikeuslainsäädäntö, mutta merkitystä on myös yhteiskunnallisella ja erityisesti taloudellisella ilmapiirillä sekä tietenkin viestintätekniikan yleisellä kehityksellä. Juristit ja insinöörit käyvät selkämme takana koko ajan kisaa, jossa kärkipaikka vaihtuu tuon tuostakin, mutta noin yleisesti ottaen juristit ovat koko ajan altavastaajina, insinöörit tekevät aloitteita ja tarjoilevat yllätyksiä.

Tekijänoikeuslainsäädännön takia kirjastoilla on erittäin vähän toimintavaltuuksia verkossa. Ei niin, ettei siellä voi tai saa tehdä mitään, vaan siten, että kirjaston perinteinen keskeinen palvelu eli sisältöjen maksuton levittäminen on tehty luvanvaraiseksi. Ja kaikki, minkä laki säättää luvanvaraiseksi, muuttuu hyvin helposti joko mahdottomaksi tai liian kalliiksi. Tästä kirjastoilla on ikäviä kokemuksia jo ennen digitaalisen maailmanverkon aikaa, koska elokuvateollisuus sai aikanaan painettua läpi vaatimuksen, ettei elokuvia saa lainata kirjaston kautta ilman erillistä lupaa.

Kirjastoissa tilanteen karuutta on vielä melko hankalaa hahmottaa, koska kaikista sisällöistä juuri kirjastojen "päätuote" eli kaunokirja on pysynyt lähes kokonaan vanhassa maailmassa sekä tuotanto- että jakeluteknisesti. Varsinkin yleisissä kirjastoissa verkkomaailman tosiasioihin on toistaiseksi törmätty lähinnä silloin, kun on haluttua hankkia jokin tietokanta tai muu vastaava verkkopalvelu kirjaston asiakkaille. Tämä ei toki ole enää ihan pienimuotoista toimintaa, mutta kuitenkin fyysisten dokumenttien levittämiseen verrattuna vähäistä.

Kirjastoalalla on ollut myös taipumusta kiertää ja kieltää ikävää totuutta mm. kiertoilmaisilla. Puhutaan "sähköisistä aineistoista" ja "sähkökirjoista", vaikka kyse on todellisuudella sopimusperusteisista verkkopalveluista. Niitä on kirjastojen kautta nyt ja tulevaisuudessa saatavissa vain, jos oikeudenhaltija siihen suostuu ja kirjasto pystyy palvelusta maksamaan vaaditun hinnan. Siksi puhuminen e-kirjojen "lainaamisesta" on lähinnä itsensä ja asiakkaiden huijaamista. Se ei ole lainaamista vaan verkkopalvelun käyttöä.

Koska tekijänoikeuslaki ei anna kirjastoille verkkoympäristössä mitään erivapauksia, kirjastojen on joko sopeuduttava kaupallisen verkkolevityksen ehtoihin – ja hintatasoon – tai tyydyttävä toimimaan tekijänoikeudellisesti vapaiden sisältöjen parissa.

Kumpikaan ratkaisu ei ole yksinkertainen, eivätkä seuraukset ole pelkästään kirjaston päätettävissä. Voi käydä niinkin, että otsikon kysymykseen kirjastojen tarpeellisuudesta vastaavat ihan muut kuin kirjastot itse.

On tärkeätä ymmärtää, ettei tekijänoikeuslaki sinänsä kiellä tai estä kirjastojen verkkotoimintaa. Lain määrittämät ehdot ovat kuitenkin olennaisesti tiukammat kuin perinteisessä fyysisten dokumenttien maailmassa. Onkin tehtävä selkeä ero epätarkoituksemukaiseksi arvioidun ja halutun, mutta taloudellisesti ulottumattomissa olevan verkkotoiminnan välillä. Jokin palvelu saattaa olla esimerkiksi teknisesti siten suojattu, ettei kirjastotyyppinen laitos pysty mielekkäästi antamaan asiakkailleen käyttöoikeuksia. Liian kalliiksi muodostuvan verkkopalvelun kohdalla ongelma on sama kuin liian kalliin kirjan kohdalla yhdellä merkittävällä poikkeuksella: kun huippukallis kirja jää pysyvästi kirjaston omaisuudeksi ja vapaasti hyödynnettäväksi, kalliin ja halvan verkkopalvelun status on kirjaston kokoelmatyön näkökulmasta yhtä huono eli mitään ei jää kirjaston kokoelmaan.

Ω Ω Ω

Viimeistään tässä vaiheessa kuviota tulee hämmentämään tekijänoikeuslain lisäksi se taloudellisten ja yhteiskunnallisten intressien kokonaisuus, joka päättää kirjastojen rahoituksesta ja joissain harvoissa tapauksissa myös palvelupolitiikasta. Kysymys kirjastojen yleisestä tarpeellisuudestaan on ratkaistu lainsäädännöllisesti, eikä ole todennäköistä, että Kirjastolaki mitätöitäisi lähitulevaisuudessa. Mutta kirjaston palveluvarustuksesta päätetään käytännössä kunnallisella tasolla, eikä siellä ole merkityksetöntä, mitä kalliista hankinnoista jää käteen. Kysymys verkkopalveluiden subventoimisesta kuntalaisille – siittäkin on monessa verkkopalvelussa asiallisesti ottaen kysymys –, on päättäjille iso periaatteellinen kysymys, vaikka asiaa kirjastoissa tarkasteltaisiin vain yhtenä budjetin momenttina.

Kuinka todennäköistä on, että päättäjät ovat halukkaita sallimaan kirjastojen laajamuotoisen verkkopalveluiden ostamisen ja välittämisen kuntalaisille? Vastaukseen vaikuttaa moni seikka päättäjien valistuneisuudesta kaupallisen tarjonnan houkuttelevuuteen. Jos ajatellaan sellaista perinteistä kuntapäätäjää, jonka mielestä kirjaston tehtävänä on lainata lukuhaluksille kirjoja, ei ole välttämättä helppoa saada häntä hyväksymään, että kirjaston budjetista maksetaan vaikkapa musiikin kuuntelumahdollisuudesta myös kotona (Naxos Music Library) tai suhteellisen pienen ihmisjoukon tarpeita palvelevan tietokannan käyttöoikeudesta.

Kun päättäjille valkenee, ettei verkkopalveluihin käytetyn rahan vastineeksi jää mitään pysyvästi kirjaston omaisuudeksi, haluttomuus kustantaa muuta kuin välttämätöntä saattaa hyvin voimistua. Tämä on todennäköistä varsinkin taloudellisesti tiukkoina ai-

koina, mutta saattaa yltyä myös ns. parempina aikoina sen takia, että julkisen talouden kustannuksiin kohdistetaan ideologisista syistä vähennyspaineita. Kun verkkopalveluihin käytettävän rahan osuus nousee nykyisestä 5-10%:sta kolmin- tai nelinkertaiseksi, veikkaan kirjaston budjettineuvotteluiden vaikeutuvan entisestään.

Saattaa siis käydä niin, että kirjaston taustayhteisö puskee palvelurakennetta siihen suuntaan, että verkossa toimitaan lähinnä maksuttomilla tavoilla. Edes se ei ole silti varmaa, koska päättäjät ottavat tulevaisuudessa huomioon henkilökuntaa palkatessaan myös sen, missä määrin nyt kirjaston kautta jaettavia palveluita voisi olla saatavana kirjastoista riippumatta. Jos arvioidaan, että esimerkiksi maksutonta verkkomusiikkia on sivistyksellisiin tarpeisiin ihan riittävästi, musiikkikirjastopalveluiden yleinen rahoitus voidaan asettaa kyseenalaiseksi.

Ω Ω Ω

Tekijänoikeuslain ja päättäjien mielen lisäksi yhtälöön vaikuttaa yleinen viestintätekniikan ja sen avulla levitettävien sisältöjen kehitys. Tällä alueella ennustaminen on erittäin vaikeaa ja epäkiitollista työtä, koska innovaatioiden vauhti on kova, eikä kokemuksen perusteella edes ns. asiantuntijoilla ole kykyä ennakoida luotettavasti uusien ilmiöiden merkitystä. Esimerkiksi ns. sosiaalisen median (Facebook & Co) syntyä ei osattu ennakoida sen paremmin kuin koko internetin kehittymistä yleiseksi viestintävälineeksi.

Kirjastopalveluiden tarpeellisuuden näkökulmasta tarkasteltuna viestintätekniikalla on ainakin kaksi mielenkiintoista ja tärkeää ominaisuutta: yleinen saatavuus ja nopeus/helppous (jätän halpuuden tarkastelusta pois, koska maksutonta kirjastopalvelua on tässä suhteessa vaikea voittaa). Kärjistäen voidaan todeta, että jos avoin tietoverkko pystyy tarjoamaan kirjastojen tarjontaa laajapohjaisemman tarjonnan ja saatavuuden, se kaventaa merkittävästi kirjastolaitoksen tarpeellisuutta. Samaan johtopäätökseen tullaan, jos oletamme verkon ja kirjastolaitoksen sisällöllisen kattavuuden olevan samaa luokkaa, mutta palvelun nopeus ja helppous (24/7/365 parilla klikkauksella) on verkossa ratkaisevasti paremmalla tasolla.

Sisältöjen saatavuuden osalta arviot vaihtelevat paljolti sen mukaan, minkälaisista sisällöistä puhutaan ja minkälaisia tekniikoita käytetään. Uutta nuorisomusiikkia ja vertaisverkkoja harrastava tuskin pystyy kokemaan kirjastoa edes välttävänä vaihtoehtona. Toisaalta monelle tutkijalle kirjastojen kokoelmat ovat edelleen täysin välttämättömiä, koska tarpeiden historiallinen jänne ei verkon uutuuspainotteisuuden takia tule katetuksi. Tilanne muuttuu kuitenkin koko ajan, verkon sisällölliset palvelut paranevat ja yhä useammin ennen vain kirjastosta saatavana ollut sisältö löytyy myös verkosta.

Joitakin vuosia sitten näytti siltä, että verkko pystyy maksuttomien palveluiden alueella palvelemaan

suhteellisen rajoitetusti. Uudempi kaupallinen aineisto levisi vain laittomia kanavia pitkin. Viime vuosina tilanne on ainakin joissakin aineistoryhmissä muuttunut. Näin on tapahtunut varsinkin musiikissa, jossa Spotifyn ja Nokian Comes with music -palvelut ovat avanneet valtavat määrät sisältötarjontaa osittain tai jopa pääosin maksuttomaan käyttöön. Näin saattaa käydä joidenkin muittenkin sisältöjen kohdalla, vaikka elokuvayhtiöt ovat taistelleet raivoisesti pakottaakseen kuluttajat ostamaan kaiken katsomansa.

Tällä hetkellä – ja mahdollisesti myös pysyvästi – on erittäin vaikeata arvioida, muodostuuko verkon maksuttomista sisältöpalveluista kirjastojen tarpeellisuutta merkittävästi vähentävä tekijä. Koska luettavat sisällöt pääosin ovat edelleen verkkolevityksen ulkopuolella, mistään mittavista muutoksista tuskin lähivuosina voi olla kyse. On kuitenkin vääjäämätöntä, että verkkotarjonnan lisääntyminen kaventaa sellaista kirjastokäyttöä, joka nojautuu ainoana tarjolla olevana vaihtoehtona toimimiseen. Kuten nuorten ikäluokkien musiikin harrastuksista on jo saatu havaita, asiakkaat voivat kyllä jättää kirjaston käytön, jos tarjolla on sisällöllisesti ja teknisesti parempi vaihtoehto.

Ω Ω Ω

Kirjaston palveluiden käyttämisen taustalla on muitakin syitä kuin maksuttomuus ja vaihtoehtottomuus. Ihminen on ympäröivän kulttuurin tuote ja sellaisena toimii paitsi henkilökohtaisten motiivien, myös yleisempien ilmiöiden vetämänä ja työntämänä. Tässä mielessä kysymys kirjaston tarpeellisuudesta verkkoympäristössä täytyy esittää myös suhteessa ihmisten vapaa-ajan käyttöön ja muuhun päätöksentekokulttuuriin.

Tiedämme valitettavan vähän siitä, miten ihmiset tekevät kulttuuripoliittisia ratkaisuja henkilökohtaisella tasolla. Erilaisista kulttuuritilastoista voidaan lukea, että monesti aktiivisin käyttäjä on "hyvin koulutettu keski-ikäinen naishenkilö". Tällaiset tilastolliset yleistykset eivät kuitenkaan anna aseita ennakoita muutoksia ihmisten tapakulttuurissa. Olemme esimerkiksi tottuneet ajatukseen, että "fiksut ihmiset käyttävät kirjaston palveluita". Silti moni fiksu nuori ihminen hyödyntää jo nyt verkkoa niin tehokkaasti, tuloksellisesti ja tyydyttävästi, että voidaan perustellusti kysyä, pitääkö tuo vanha väite enää paikkaansa, jos on koskaan pitänytään.

Suinkaan kaikki avoimen tietoverkon ominaisuuksista eivät ole sillä lailla uusia, että niiden voisi odottaa vetävän ihmisten huomiota puolelleen aintulaatuisuuttaan. Musiikki tai elokuva on sama, tuli se levyllä tai verkosta. Tietotekstin antoisuus ei ole kiinni siitä, luetaanko sitä ruudulta vai kirjan sivulta. Ihmisen pohjimmaiset tarpeet ovat niin pysyviä, että verkko on monessa asiassa vain vaihtoehto ja ihminen sukuloi luontevasti perinteisten ja uusien vaihtoehtojen välillä.

Verkolla on kuitenkin joitakin piirteitä, joiden takia se voi muuttaa ihmisen käyttäytymistä pysyvämminkin. Näiden piirteiden hahmottamiseksi on syytä kysyä ääneen, missä suhteissa verkko oikeastaan eroaa perinteisestä toimintaympäristöstä. Vastaus ei ole digitaalisuus, joka on paljon vanhempi keksintö kuin verkko ja toimii myös perinteisessä maailmassa ongelmitta. Vastaus ei ole myöskään ilmaisuus tai maksuttomuus, vaikka verkko on lisännyt tuota puolta monilla elämänoilla kuten vaikkapa ihmisen kyltymättömässä seksin nälässä. Kirjastomme ovat olleet maksuttomia vuosikymmeniä ennen verkkoa.

Verkon omalaatuisuus ja vetovoima liittyykin enemmän sen tarjoamaan saatavuuden, anonymiuden ja luovuuden yhdistelmään. Näissä suhteissa se voittaa kirjaston tarjoaman palvelun suunnilleen 10-0. Jos teknis-taloudelliset syväkanteet toimivat (siis sähköä ja ostovoimaa riittää), verkko on hyvin erilaista elämää elävien ihmisten käytettävissä 24 tuntia vuoden jokaisena päivänä. Rohkeillakin aukioloajoilla fyysinen kirjasto on korkeintaan 12/7/350. Nopeasti yleistyneiden mobiililaitteiden ja langattomien yhteyksien avulla verkko on myös ihmisen olinpaikan suhteen varsin joustava. Paraskaan fyysinen kirjasto-verkko ei voi kilpailla internetin tarjoaman kanssa.

Verkon kattamien aiheiden ja sisältöjen kirjo ylittää sekin kirikkaasti yksilön käsityskyvyn. Alkaa on olla vaikeata keksiä aihepiiriä, johon liittyviä verkkoresursseja ei googlaamalla kohtaa. Tästä näkökulmasta aikoinaan kulttuuristen sisältöjen runsaudensarvena pidetty kirjastolaitos on selkeästi rajoitetumpi. Kokoelmassa on vain sinne erikseen hankittuja sisältöjä, joiden kulttuurinen kirjo heijastaa sekä valitsijoiden että käyttäjien odotuksia. Yllätyksiäkin on, mutta kokonaisuuteen nähden aika maltillisesti. Erityisesti lukemattomien marginaali-ilmiöiden käsittelijänä verkko on kirjastoon nähden ylivoimainen. Eräänä syynä tähän on se, että merkittävää osa marginaalisista sisällöistä ei koskaan julkaista muualla kuin verkossa.

Ainoa alue, jolla kirjasto pärjää saatavuuden kentällä hyvin, on osumatarkkuus. Kirjastojen luettelot kokoelmistaan ovat valovuoden päässä verkon yleensä tarjoamista mahdollisuuksista täsmälliseen hakemiseen ja hahmottamiseen. On kuitenkin syytä kysyä, kuinka pitkään ja missä mittakaavassa tällaisen täsmällisen haun mahdollisuutta arvostetaan, jos verkon kautta kuitenkin pääsee käsiksi yksilölle riittävään määrään osumia. Sekin on mahdollista, että verkon "älykkyys" kasvaa nykyisestä merkittäväällä tavalla ja alkaa kilpailla aidosti kirjastoluetteloiden hakutoimintojen kanssa. On myös valtavasti aiheita, joiden ympärille kehittyneisiin osakulttuureihin kirjastojen muodolliset dokumentaatiokielet eivät ulotu, vaikka itse sisältöjä olisikin onnistuttu hankkimaan. Mikään asiansasto tai luokitus ei pääse lähellekään verkossa vellovaa moninaisuutta ja tällaisten järjestelmien ylläpito alkaa muuttua kirjastotyyppisillekin laitoksille ylivoimaisen vaativaksi.

Mutta miksi verkon tarjoama nimettömyys olisi tärkeä piirre? Eikö ihmisillä tunnu olevan pikemminkin vimmainen tarve tyrkyttää itseään esille verkossa, jossa ei ole perinteisen julkaisu- ja julkisuusmaailman karsintaa? Anonyymi olotila verkossa on nähdäkseni tärkeä sosiaalinen ja kulttuurinen piirre siksi, että julkisuutta ei kaivata kaikissa asioissa eikä tilanteissa. Onhan kirjastossa aina voinut lueskella suhteellisen anonyymisti, kiitos vapaan sisäänkäynnin ja henkilötietojen vaatimisen vain niiltä, jotka haluavat viedä sisältöjä ulos talosta. Mutta jos ihminen haluaa tutustua aiheeseen, jonka kokee sosiaalisesti tai muuten kiusalliseksi, kirjasto on helposti liian julkinen tila. Lehtiä ja kirjoja hakevan liikkeitä voi ulkopuolinen seurata ja tehdä huomioita, eikä kirjaston verkkopäätteelläkään ole kuin poikkeustapauksissa riittävä yksityisyyttä.

Verkon tarjoama mahdollisuus paneutua kiusalliseksi koettuihin aihepiireihin anonyymisti on uskoakseni yksi suurimmista koko väestöön vaikuttavista houkuttelevista tekijöistä. Verkon anonyymisuus on tarjolla kaikille ikään, taipumuksiin ja varallisuuteen katsomatta. Tästä syystä lukemattomat nimimerkkikeskustelut täyttävät monia verkon sosiaalisia foorumeita. Oli kysymys seksuaalisuudesta, syömishäiriöistä, hankalista esimiehistä, parisuhdeongelmista tai mistä tahansa vastaavasta aihepiiristä, verkko tarjoaa monille ihmisille luontevan ja mahdollisesti myös ainoan tavan kommunikoida muiden kanssa ottamatta riskiä tulla leimatuksi ja kiusatuksi. Aivan oman alueensa tässä muodostavat tilanteet, joissa verkko on mahdollisesti ainoa tapa käyttää sananvapautta omaa terveyttä tai henkeä vaarantamatta.

Oman käsitykseni mukaan vallitsevan mediakulttuurin luoma mielikuva julkkiksena olemisen valtavasta tavoittelusta on osittain näköharhaa. Kyllä tällaista idols-julkisuuttakin kaivataan, koska osa nuorisosta näkee sen eräänlaisena sosiaalisena lottoamisena. Todennäköisyys voittaa ei ole suuri, mutta voihan sitä yrittää, jos vaikka osuisi kohdalle. Mutta julkis-tyrkyilyyn varjoon jää helposti laaja sosiaalisen syrjäytymisen maailma, jolle verkko tarjoaa jos nyt ei ihan empatiaa, niin ainakin turvallisen virtuaalivaihtoehdon. Anonyymisuus lienee tärkeä elementti sekä passiivisessa sisältöjen tutkimisessa että aktiivisessa osallistumisessa keskusteluihin.

Mutta ehkä vielä tärkeämmän kanavan verkko tarjoaa sille luovuudelle, jota perinteinen korkean kynnyksen maailma ei ole koskaan tunnustanut edes olevaksi saati merkittäväksi. On totta, että jo ennen verkkoa eräät tekniset keksinnöt madalsivat julkaisukynnystä merkittävästi. C-kasetti tarjosi kanavan omakustannemusiikille, halpa digitaalipainaminen taas omakustanneteksteille. Mutta fyysisten tallenteiden pysyvänä ja ratkaisemattomana ongelmana on aina levittämisen, jakelun vaikeus. Osa luovista ihmisistä saa tyydyttävän kokemuksen pelkästä julkistumisesta, mutta ehkä useimmat kuitenkin toivovat ja odottavat, että tekijälleen tärkeä luomistyön tulos

saavuttaa mahdollisimman monen ihmisen tietoisuuden.

Tässä suhteessa verkko tarjoaa mahdollisuuksia, joita ei vielä 1990-luvun alussa oikein kukaan pystynyt kuvittelemaan. Verkon omakohtaisen julkaisu-toiminnan määrää on mahdotonta mitata, mutta kaikesta päätellen se ylittää kirkkaasti perinteisten toimijoiden aikaansaannosten määrän. Tässä suhteessa se on ilmiö, joka ei ole ainoastaan puuttunut kirjastojemme palveluvalikoimasta vaan on tavallaan luovaa eliittiä aina suosineen laitoksen hiljaista kritiikkiäkin. Kirjastohan ei todennäköisesti koskaan hankkisi valtaosaa verkossa tarjolla olevista hengentuotteista, jos niitä ostettavaksi tarjottaisiin.

Omaehtoinen verkkojulkaiseminen on tietenkin saman ongelman edessä kuin kaikki verkkoon liittyvä: miten kiinnittää potentiaalisesti kiinnostuneiden ihmisten huomiota sivuille, jotka muodostavat vain mitättömän murto-osan miljardien vastaavien joukossa. Verkon hakukoneet ovat tarjonneet tähän ongelmaan osittaisen teknisen ratkaisun, mutta kirjaston kaltaista järjestetyn bibliografisen informaation palvelua niillä ei ole ainakaan vielä tarjota. Tämä ei kuitenkaan vähennä omaehtoista verkkoluovuutta, joka kumpuaa ihmisen rajattomista ilmaisuntarpeista, ei realismista.

Ehkä on syytä mainita vielä erikseen verkon tarjoama kansainvälisyys, joka on muuttanut monen marginaalisen ilmiön harrastajien elämää merkittävästi. Ennen verkkoa yhteyden luominen erikoisen harrastuksen tai kiinnostuksen jakaviin rajoittui helposti yhdelle kielialueelle tai omaan maahan. Verkon ansiosta harrastajien maantieteellisellä sijoittumisella ei ole enää suurta merkitystä, jos pääsy verkkoon on olemassa (kaikkiallahan se ei ole itsestäänselvyys). Monet verkkoprojektit ovat perusolemukseltaan globaaleja tavalla, jota perinteisessä ympäristössä ei olisi voinut juurikaan toteuttaa.

Ω Ω Ω

Kuten edeltäneistä esimerkeistä voi päätellä, verkko tarjoaa jo nyt suuren joukon ominaisuuksia ja piirteitä, joiden kanssa kirjaston on vaikea tai mahdoton kilpailla. Ei ole toisaalta mielekästä ajatella, että kirjaston pitäisi ylipäätään kilpailla joka suuntaan. Siksi keskityn puheenvuoroni loppuksi pohtimaan, missä ovat ne kirjastotyyppisen palvelun vahvuudet, joiden ansiosta otsikon kysymykseen voidaan verkon muista toimijoista riippumatta uskottavasti vastata "kyllä tarvitaan".

Kolmesta käsittelemästani vahvuudesta kaksi ensimmäistä lienee suhteellisen ilmeisiä, nimittäin kytymme ja taitomme bibliografisen informaation tuottamiseen ja hallitsemiseen sekä kirjastolaitoksella oleva vahva motivaatio yhteisen ja yleisen edun ajamiseen. Kolmantena vahvuutena haluan nostaa esiin kirjastojen sisältämän inhimillisen elementin, asian-tuntevan ja empaattisen ammattilaisen.

Verkon hakukoneiden kehitys saattaa luoda illuusion siitä, että verkon suunnaton datamäärä on jollain lailla järjellisen haun piirissä ja sitä kautta hallinnassa. Illuusion syntymistä auttaa suuresti se, ettei ihmisillä yleensä ole mahdollisuutta arvioida tulosten suhdetta todellisuuteen. Jos vähän erikoisemmasta aiheesta löytyy pari hyvää osumaa, se riittää useimmille. Vain pieni vähemmistö jahtaa enemmän tai vähemmän täsmällistä kokonaiskuva saati bibliografista täsmällisyyttä.

Verkon käyttäjien tyytyminen suhteelliseen vähään ei kuitenkaan merkitse sitä, ettei informaation paremmalle hallinnalle olisi tarvetta. Osa käyttäjistä – esimerkiksi tutkijat – eivät voi tyytyä pariin kohtuullisen hyvään osumaan, koska tavoitteena ei ole minimi vaan maksimi. Verkon hakupalveluiden ongelmana on tästä näkökulmasta määrän korostuminen laadun kustannuksella. Kaksi ja puoli miljoonaa osumaa kuulostaa vakuuttavalta, mutta kuten useimmat ovat voineet havaita, määrä ei aina muutu laaduksi. Kirjastotyyppisen hallinnan ja hakupalvelun vahvuutena onkin palvelun piiriin otettujen dokumenttien systemaattinen ja usein varsin perusteellinen erittely, joka tarkoittaa hakijan kannalta laadun korostumista.

Vaikka monet kirjastojen luetteloiden tarjoamat tekniikat (viittausjärjestelmät standardimuotoineen, komentohaut) tarjoavat eittämättömiä etuja tavallisiin verkkohakuihin verrattuna, ratkaisematta on yksi mittava ongelma. Kirjastothan ovat dokumentoineet perinteisesti vain omassa kokoelmassa olevia julkaisuja. Mitä tehdä niille lukemattomille verkkodokumenteille, joita kokoelmissa ei ole eikä tule koskaan olemaankaan? Tai miten ylipäätään määritellään dokumentointia kaipaava tai ansaitseva verkkokokohde? Kumpaan kysymykseen ei ole tarjolla uskottavaa yleistä vastausta. Esimerkiksi Kansalliskirjastolle säädetty oikeus ja velvollisuus käsitellä kotimaisia verkkosivuja perustuu otantaan, eikä ole muiltakaan osin ongelmatonta.

Verovaroin rahoitetun kirjastolaitoksen motivaatio hoitaa tehtäviä, joihin kaupallisten tai vaikka ideologisten toimijoiden kiinnostu ei ulotu, on mielestäni liian vähälle julkisuudessa jäänyt voimavara. Sillä voi kuitenkin olla keskeinen merkitys kirjastolaitoksen tarpeellisuutta pohdittaessa. Ei-kaupallinen intressi ulottuu sekä sisällöllisiin että toiminnallisiin ratkaisuihin. Vaikka kaupalliset jakelijat mieluusti ottaisivat kirjastoilta kokonaan haluttujen uutuuksien välittämisen tehtävän, niillä ei ole vähäisintäkään aikomusta pitää huolta sellaisista sisällöistä, joiden avulla kauppaa on vaikea tai mahdotonta käydä. Samanlainen tilanne on palveluissa, joiden rakentaminen ja ylläpito vaatii sijoituksia, mutta joiden rahastaminen on vaikeaa tai mahdotonta. Tällainen on vaikkapa Kansalliskirjaston Raita-tietokanta.

Ihannetilanteessa eri maiden kansalliskirjastot yhteistyössä kirjastoverkon muiden toimijoiden kans-

sa pitävät siis jatkossakin huolta siitä, että bibliografioita tehdään ja vanhaa aineistoa digitoidaan verkkoon systemaattisesti, puhtaasti kulttuurisista lähtökohdista käsin. Näin voidaan turvata joukko kansakunnan muisti -tyyppiseen rooliin liittyviä tehtäviä, joiden jättäminen kaupallisten toimijoiden vastuulle todennäköisesti tarkoittaisi hoitamatta jättämistä. Tämän kaiken tulkinta kirjaston vahvuudeksi edellyttää tietenkin konsensusta siitä, että kansallisen kulttuurin tuotteita ylipäätään on mielekästä ja tärkeää hoivata. Myös tämän tehtävän rahoittamisesta on oltava riittävän suuri yksimielisyys. Sivistisyhteiskunta ei synny aivan ilmaiseksi.

Ω Ω Ω

Haluan päättää puheenvuoroni muistuttamalla kirjastojen tarjoaman inhimillisen elementin tärkeydestä. Väite siitä, että kirjaston asiantunteva henkilökunta voi olla verkkomaailmassa vahvuus, on monella tavalla paradoksaalinen ja vaatii perusteluja. Verkon palveluihinhan liitetään varsin usein mielikuva automatisoidusta, ihmistyötä vaatimattomasta toimintamallista. Sellainen miellyttää takuuvarmasti kunnallisia päättäjiä, joiden hallitsemat rahat uhkaavat valua paisuviin terveys- ja sosiaalipalveluihin.

Todellisuudessa myös kirjaston inhimilliset palvelut – kuten sen palvelut muutenkin – ovat monella tavalla terveys- ja sosiaalipalveluita. Vaikka mielikuvaa harmaasta nutturapäädästä on pontevasti yritetty muuttaa moderniksi ja sähköiseksi tietopalvuammattilaiseksi, ei korkeatasoinen neuvonta- ja tietopalvelu ole ainoa syy, miksi osaavat ihmiset ovat tulevaisuudessakin kirjaston tärkeitä osia ja ehkä vetonaulojakin.

Verkko voi edistää sosiaalisia kontakteja ja helpottaa hankalista asioista puhumista. Verkko ei kuitenkaan korvaa aitoja inhimillisiä suhteita, vaikka voi toimia sellaisten korvikkeena. Kirjastossakin on runsaasti tilanteita, joissa tarvitaan empaattista asiantuntemusta, jollaista vain oikealla ihmisellä on tarjottavana. Osa tilanteista liittyy hankalasti hahmottuviin tiedonhakuihin, osa puhtaasti inhimillisiin tuntemuksiin.

Asiakaspalvelussa toimineet ammattilaiset tietävät, minkälaisissa tilanteissa erilaiset automaattit ja asiakkaan yksin jättävät ratkaisut heikentävät välittömästi kirjaston vetoa. Heidän on siksi myös helppo ymmärtää, miksi verkko monipuolisinekaan palveluineen tuskin koskaan voi korvata kaikkea sitä, mitä perinteinen kirjasto ihmisille merkitsee ja tarjoaa. Tätä tosiasiaa ei ole syytä unohtaa.

Kirjastoja tarvitaan myös verkkojen hallitsemassa maailmassa. Jos tarve joskus katoaa, silloin asiat hoituvat nykyistä paremmin jollain muulla tavalla. Oma mielikuvitukseni ei ihan riitä sellaista maailmaa kuvittelemaan, mutta mahdollinen se toki on.

Intervalli 2/2010 – Abstract in English

In his editorial **Heikki Poroila** reproduces his public speech about the indispensable idea of a public music library. This speech was first given during the celebrations of 40 years of music in Turku City Library in May this year.

Most of the issue concentrates in collections. Three speeches held in an annual meeting in Tampere City Library in April are here available for the absentees as well. First the veteran music librarian **Kyösti Mäkelä** (Jyväskylä City Library) examines the development during the first decade of the 21st century. Mäkelä sees our collection work in a rapid change, but not just with positive results. He ends up with a suggestion to return to the ideals of 1980's, when the entertaining aspect was not yet the king.

Ilja Vesterinen (Helsinki City Library), the representative of the younger generations of Finnish music librarians, guided the colleagues through the sometimes confusing world of music sources on the internet, from Napster to Spotify. Vesterinen summarizes, that building a collection of sound recordings cannot be the same anymore. He pointed out, that many of our former and current customers are using all the possibilities the internet is providing. Staying away is not a solution to the music libraries.

The third presentation in Tampere meeting was something very different. One of the co-founders and constructors of the new **Hitlantis** service, Mr. **Petri Kotro**, gave an enthusiastic and still down to earth speech about the world and situation of new artists trying to find their place in global community. In Hitlantis you can – basically for free – introduce you and your musical work to anybody interested. But to understand the new concept of Hitlantis you should really visit their home page www.hitlantis.com. Go ahead, it's better than MySpace!

A report by **Heikki Poroila** from the celebrations in Turku City Library follows. One of the climaxes was the publishing of a collection of twelve aspects of the music library, written by library professionals, musicians and composers close to the Turku City Library. This web publication "*Where the Knight of the Rose lives*" edited by music librarian **Tuomas Pelttari**, is available here <http://www.kaapeli.fi/~musakir/Ruusuritari/Ruusuritari.html>.

The question about storing the libraries' musical materials on the national level has been open for years. A just graduated music librarian, **Jaska Järvillehto**, made a survey among the music librarians in Finnish regional public libraries to find out, what they think about the situation. The results were mostly not surprising. Everyone agrees with the importance of this national solution and the main features are cataloguing on a high level and fast, but still free of charge service.

Going on with the theme of collection work, the head librarian of the music department of Tampere City Library **Pirjo Hakuni** reveals the secrets of their team taking care of the omissions from the collection. Usually underestimated as this very important part of the work is, it is fascinating to read well-thought principles with impressive diagrams. As they say, sometimes less is more.

This issue of Intervalli ends with some general thoughts by **Heikki Poroila**, who this time asks, whether the libraries are still needed in the future of global networks, googles and many more fantastic new services. Well, yes, there will be need for the libraries, but that does not mean, the we don't have to change. We have abilities that no one else has, but we have work harder to make non-librarians to understand this.

